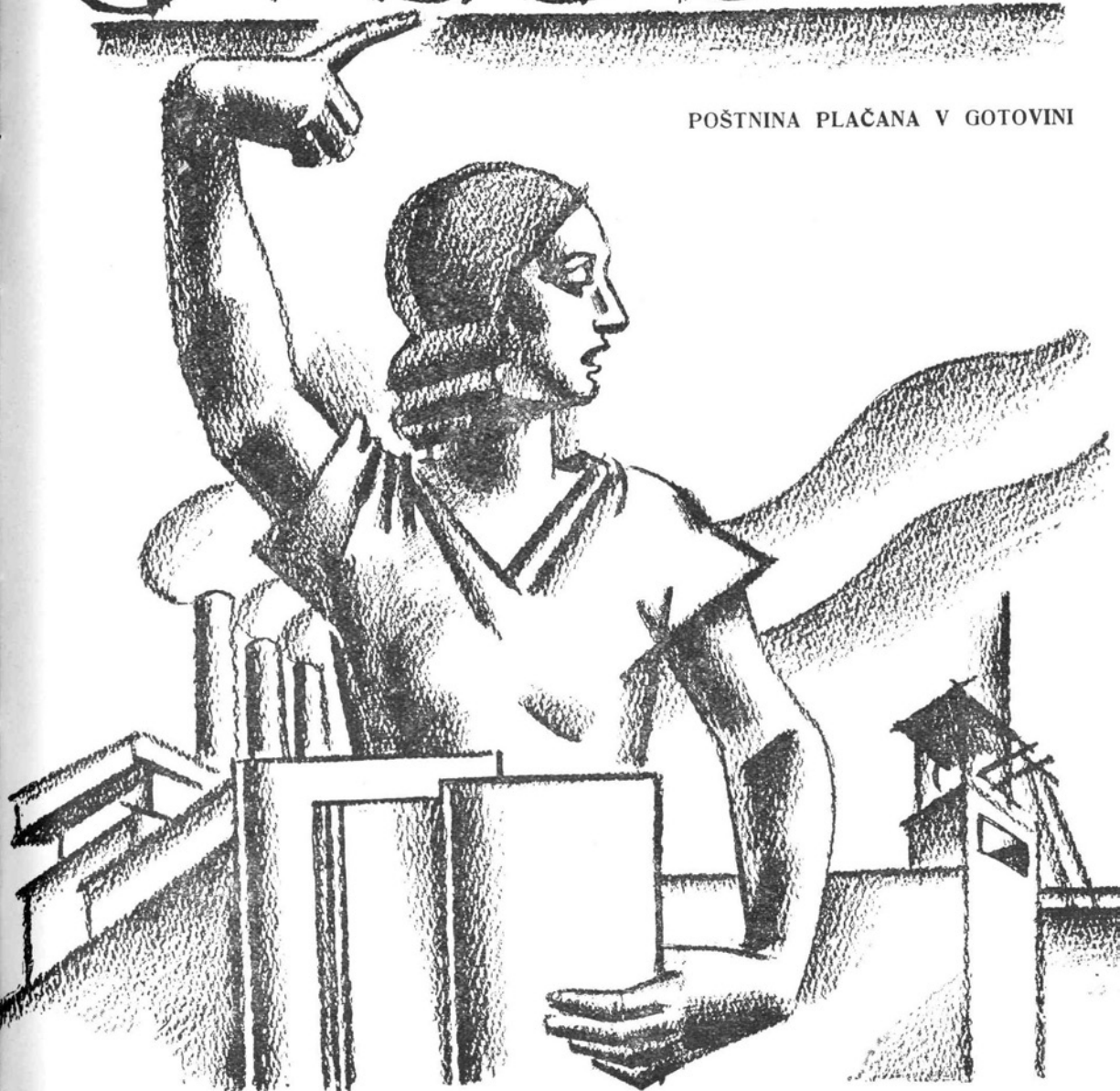

ŠVOBODA

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

VSEBINA:

Petsto delavcem. — Kapitalizem in socializem po svetovni vojni. — Čufar, Mi pojdemo v gore. — Pantelejev, Ura. — Cvetko Kristan, Delavski sport. — Vlado Klemenčič, Pesem del. otroka. — Rudolf Golouh, Vatikan in fašizem. — Vilko Ivanuša, V zaporu. — Del. pesniki: Andrej Benčič, Pesem brezposelnih. Ilya Ehrenburg, Kavčuk (konec). — Knjige in knjižnice. — Društveno življenje. — Del. pesem. — Dramatika. — Prij. Prirode. — Po svetu.

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica šte. 3

je največja regulativna hranilnica v Jugoslaviji

Ima vlog nad 430,000.000 Din.

Za vse vloge jamči ljubljanska mestna občina z vsem svojim premoženjem in z davčno močjo.

Vloge se sprejemajo na knjižice in na tekoči račun. Naložbe proti odpovedi se obrestujejo po dogovoru kar najbolj ugodno.

Posojila se dovoljujejo na posestva, menice in vrednostne papirje čim najceneje.

Za male trgovce in obrtnike obstoji pri hranilnici kreditno društvo, za pupilarne naložbe pa sodni depozitni oddelek.

Za varčevanje mladine izdaja domače hranilnike, za pošiljanje denarja po pošti pa svoje položnice.

Telefon št. 2016 in 2616.

Poštni čekovni račun št. 10533.

Uradne ure za stranke so od 8. do 12. in pol.

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " " polletno	18—
" " " četrletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—

Uredništvo, in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.
 Za Ameriko: Chicago, Ill. 3639 W, 26 Th. St.

Petsto delavcem

ki jih je pokopalo morje 14. junija 1931

Junjska nedelja. Vroča, solčna nedelja. Bogataši so v Deauvillu, Biarritzu in drugih imenitnih kopaljščih zapadne francoske obale. Ti uživajo ne le nedelje, temveč tudi delavnike.

Junjska nedelja je vse bolj privlačna za one, ki morajo šest dni v tednu v potu svojega obraza delati v delavnicah, trgovinah in po pisarnah. Vsi ti hrepene, da se na edini prosti dan naužijejo solnca, zraka in vode. Ta edini dan naj jim povrne izgubljene telesne in duhovne moči, ta edini dan naj jih dvigne iz vsakdanjosti.

V francoskem mestu Nantesu je vzorno delavsko konsumno društvo, ki mu pripadajo delavci in uradniki. To društvo ima tudi svoj počitniški in izletni odsek. Kajti pri potovanju, v sportu, v prosti naravi šele naveže in združi popolnoma med seboj ljudi iste usode in iste ideje. In to tovarištvo je potrebno v boju.

Izletni odbor tega konsumnega društva v Nantesu je pripravil za nedeljo malo pomorsko potovanje na bližnji otok Noirmoutier. Kaj mika človeka bolj nego morje in ladja! Že mnogo tednov pred določenim izletom spravljajo in štedijo družinski očetje, fantje in dekleta centime, da pojdejo lahko na morje. Kapital in nestrpno veselje za vožnjo naraščata z vsakim dnem — dokler ne zasije nedelja 14. junija 1931, ki obljublja samo veselje in užitek.

Več nego 500 ljudi: žena, moških in otrok se je zbralo na ladji, ki naj jih popelje iz sive vsakdanjosti na svobodno morje. Vesela srca, smeh, šale, petje — najbolj jokavi postajajo dobre volje. Pozabljen je trud za vsakdanji kruh.

Mesto se skriva za njimi, z mestom se skrivajo tudi njihove skrbi, nihče več ne misli na to, da bo jutri zopet v tovarni. Ladja, pelji nas v širni svet — proč od brezposelnosti, proč od pomanjkanja, proč od skrbi, proč od nezmislnega življenjskega reda, pelji v nas, da bodo vsaj naše misli svobodne!

*

Izletniki se vračajo. Bliža se vihar. Pridi vihar, da doživimo tvojo romantiko, saj smo pod varstvom 60-letnega izkušenega kapitana!

In doživeli so vihar. Toda vihar jih je pokopal ob pečinah Chatelier. Francoski tovariši, ki počivate na dnu morja, kakor mi ste tudi vi bojevali trd boj za življenje med štirimi stenami, za sivo, zasovraženo vsakdanjost, za osvobojenje iz te zasovraženeosti.

Petsto vas je sedaj združenih na dnu morja. Ne bo vas več dosegla vsakdanjost. Daleč proč od nje je zanesla ladja vas petsto ljudi iste misli, istega kova, istega veselja.

Slava vam! Mi bomo delali in živeli dalje za življenje, ki ne bo več poznalo strahu pred brezposelnostjo, pred bedo, pred zaslužjeno vsakdanjostjo.

Kapitalizem in socializem po svetovni vojni

(Po Bauerjevem delu »Kapitalismus und Sozialismus nach dem Weltkrieg« prireja Talpa)

2. Racionalizacija in intenzivacija dela

a) **Od Taylora do znanosti o delu.** Po svetovni vojni je prisililo delavstvo skoraj v vseh državah kapitaliste, da so z zakonom priznali osemurni delavnik. Priznanje osemurnika je bila posledica dolgotrajnih bojev, ki so jih bojevali delavci dolga desetletja. Po svetovni vojni pa je razen tega močno padla zmožnost za delo: delavci so bili po naporih svetovne vojne docela izčrpani in sestradani. Ker je po l. 1918. zavladovalo povsod pomanjkanje blaga, so skušali podjetniki zvišati zmožnost za delo in prisiliti delavce, da bi izvršili pri osemurnem delavniku isto, kar so preje izvršili v 10—12 urah. S samim priganjanjem se ni dalo tu nič doseči, kajti delavstvo se je takim metodam upiralo. Zato so morali podjetniki seči po drugih sredstvih, da so zvišali delavnost.

Že leta 1895. je nastopil v Ameriki Taylor z novimi metodami dela, ki bi naj uspehi dela močno zvišale. Začel je znanstveno raziskovati delo, ki ga je razčlenil v posamezne gibe, ter je s stoparico določil, koliko časa rabi delavec za vsak gib. Te znanstvene študije je uporabljal Taylor za določitev akordnih plač. Akordne plače so se določale preje po videzu, pri čemer so se delavci zmeraj pogajali z mojstrom ter skušali doseči, da jim je bilo dovoljeno za opravitev dela čim več časa. Jasno je, da so se delavci novim Taylorovim metodam močno upirali.

Taylor je kmalu tudi spoznal, da zavisi delazmožnost tudi od orodja, n. pr. pri delavcu, ki koplje, od dolžine, teže in oblike lopate. Ni vsaka oblika orodja pripravna za vsako delo, zato je začel Taylor za vsako delo izbirati tako orodje, ki je prav za dotično delo najbolj pripravno. — Delazmožnost pa zavisi tudi od držé delavca; ni vseeno, ali mora biti delavec pri delu sključen ali ga opravlja stojé ali pa celo sedé. Po vseh teh opazovanjih je določil Taylor natančna pravila, kakšno mora biti orodje, kakšna telesna drža, da delavec delo čim preje opravi. Preje je delal delavec, kakor se mu je zdelo, pri čemer je uporabil mnogo energij; Taylor mu pa je diktiral metodo dela.

Taylorova navodila se v praksi niso obnesla. Izkazalo se je namreč, da njegove metode delavca docela izčrpajo, da dela delavec po njih lahko samo kratek čas, vzdrže pa jih samo močni in dobro hranjeni delavci. Zato so bile njegove metode v Ameriki prepovedane. Vendar pa ima Taylor veliko zaslugo: bil je prvi, ki je začel delo znanstveno raziskovati. Sledili so mu drugi znanstveniki (fiziologi, psihologi in organizatorji obratov), ki so nadaljevali z raziskovanjem dela in pogojev, od ka-

terih zavisi uspešno delo. S takimi raziskavanji so se pečali v Ameriki in Angliji zlasti med svetovno vojno, ko je bilo treba ob pomanjkanju delovnih sil producirati ogromno blaga za armade, po svetovni vojni pa raziskujejo delo zlasti v sovjetski Rusiji. Tako je nastala popolnoma nova znanost, **znanost o delu**.

Temelj tej znanosti tvori fiziologija dela, ki raziskuje procese, ki se dogajajo v človeškem telesu med delom. Fiziologija smatra telo za stroj. Ta stroj dobiva v obliki hrane in vdihanega zraka energijo. Del te energije porabi vsako telo za izparevanje toplote, za pogon srca, za dihanje, prebavljanje in delovanje žlez, preostala energija pa se da uporabiti za delo. Moderna znanost je prišla celo tako daleč, da more meriti človekovo energijo; pokazalo se je, da zavisi delazmožnost delavca predvsem od hrane. Vendar se pri vsakem delu ne izrabi vsa preostala energija. Razni znanstveniki so skušali sedaj najti metode, po katerih bi delavec uporabil večji del preostale energije, da bi se tako zvišala njegova delazmožnost. Preiskovanja te vrste so privedla do nove tehnike, ki je tehnika živega stroja (biotehnika).

Fiziologija raziskuje tudi razne kemične procese, ki se vrše v delavčevih mišicah med delom. Ko delavec dela, se razkrajajo v njegovih mišicah snovi, pri čemer se tvorijo strupi, radi katerih se čuti človek utrujenega. Ko se nabere dovolj strupov, se mora delavec odpočiti, pri čemer se strupi, če je seveda počitek primerno dolg, zopet odstranijo. Na podlagi teh raziskovanj so narisali fiziologi grafične skice, ki nam nazorno kažejo, kako vpliva utrujenost na delazmožnost; slična raziskovanja so važna, da se določi primerni delovni čas, dolgot odmorov in dopustov.

Človeško telo opravlja dve vrsti dela, in sicer: a) *dinamično delo*, kadar n. pr. kako stvar dviga ali vleče tovore in b) *statično delo*, če drži svojo lastno težo ali težo drugega telesa v določenem položaju. Statično delo opravljam, če držim n. pr. utež z raztegnjenimi rokami v neizpremenjenem položaju. Prav tako opravljam statično delo, če držim telo ali njega gornji del ali glavo v določenem položaju. Prav za statično delo uporabi človek mnogo energije, ki bi jo mogel uporabiti za dinamično delo, če bi mu statično delo na ta ali drug način prihranili. Primer! Če mora človek opravljati kako delo sključen, uporabi mnogo več energij radi sključene drže, ki bi jih mogel uporabiti za dinamično delo, če bi ga opravljal sedé. Da se ne izgubi preveč energij za nekoristno statično delo, je treba stroj, pri katerem delavec dela, namestiti tako, da mu ni treba pri delu sedeti sključeno, temveč naravnost; preostala energija se da uporabiti sedaj za dinamično delo.

Razen tega pa zavisi delazmožnost še od drugih faktorjev, tako od podnebja, od letnih časov (pozimi dela človek lažje kakor poleti), od razsvetljave in zračenja delavnic.

Poleg fiziologije dela obsega znanost o delu še psihologijo dela. Ta raziskuje, kako je odvisno delo od delavčeve duševnosti in faktorjev, ki nanjo vplivajo, od stanovanjskih in družinskih razmer, od razmer, ki vladajo v delavnici. Ta psihologija je pokazala, da vsak ni sposoben za vsako delo; zato so ustanovili v vseh modernih državah posvetovalnice za izbero poklica.

Tretja znanost, ki spada k znanosti o delu, je **znanost o vodstvu obrata**. Ni namreč vseno, kako je obrat organiziran. Tako mora biti orodje pripravljeno, da ga delavec ne išče, kadar ga potrebuje.

Iz tega je razvidno, da skušajo razne znanosti zvišati delazmožnost. Prav zvišanje delazmožnosti z znanostmi pa imenujemo: **racionalizacijo**.

V mnogih slučajih prihrani racionalizacija delavcu mnogo energij, če n. pr. doseže, da ni treba delavcu delati v sključeni drži. V drugih slučajih pa prisili racionalizacija delavca, da mora delati mnogo intenzivnejše. Tako racionalizacijo pa označujemo z besedo **intenzivacija**. Zato bomo ta dva pojma odslej v naši razpravi razlikovali. Treba pa je vedeti, da sta racionalizacija in intenzivacija med seboj v najtesnejši zvezi. Če se podjetnik trudi, da bi prihranil delavcu statično delo, ne dela tega radi delavca, marveč zato, da bi imel slednji čim več energij na razpolago za dinamično delo, ki donša podjetniku dobiček. Iz tega sledi: kapital prihranjuje delavčeve energije le zato, da jih izpremeni v dobiček.

Radi racionalizacije se torej intenzivnost delavčevega dela zviša. Vkljub racionalizaciji pa ni delavec zvečer nič manj utrujen, kakor je bil preje, kajti vso pri statičnem delu prihranjeno energijo uporablja sedaj za dinamično delo.

Racionalizacija je izšla iz razrednega boja med delom in kapitalom. Ko je delavstvo prisililo podjetnike, da so uvedli osemurnik, so podjetniki odgovorili z intenzivacijo. Razvoj metod intenzivacije pa je plod inžinerskega mišljenja, ki se zmeraj bolj razširja. Inžiner je navajen, da misli v številkah in v funkcijah. Z istim pogledom, s katerim gleda na stroj, gleda tudi na delavca, in kakor študira stroj, tako študira tudi delavca, iz katerega skuša dobiti čim več energij za produktivno delo.

b) **Biotehnična racionalizacija**. V prvi dobi kapitalizma je imel kapital na razpolago dovolj ljudi, ki jih je lahko izrabljajal. Mezde so bile nizke in noben podjetnik se ni izmislil, da bi zidal solnčne in prostorne tovarne; zato so bile te takrat bolj podobne ječam kakor pa prostorom, kjer se opravlja »posvečeno delo«. Pozneje je organizirano delavstvo prisililo podjetnike, da so začeli zidati bolj higienske tovarne. Danes se delavstvu ni treba za te stvari več toliko boriti. Znanost o delu zahteva, naj bodo delavnice razsvetljene in zračne, sicer pade delazmožnost.

Oglejmo si sedaj, v čem obstoji racionalizacija dela!

1. Racionalizacija skuša najprej prihraniti delavcu statično delo. Delovne mize so nameščene tako, da se delavcu ni treba pri delu pripogibati. Če mora opravljati delo nizko pri tleh, se skoplje jama, da more delavec opraviti delo stoje. Sedeži imajo zadaj in ob straneh naslonjalo, kar mnogo manj utruja kakor pa sedenje na stolih, ki so brez naslanjal.

2. Dalje skuša odpraviti racionalizacija vse nepotrebne gibe. Zidarju se ni treba n. pr. več pripogibati po opeko na tla, marveč jo ima zloženo v doprsni višini na posebnem stojalu, ki se da zvišati in znižati; to stojalo je izumil Gilbreth. Razen tega naj ima delavec pri rokah tudi zloženo orodje in sicer po vrstnem redu, kakor ga potrebuje.

3. Ko je statično delo kolikor mogoče odpravljen in ko so vsi nepotrebni gibi odstranjeni, je treba skrbeti, da doseže delavec pri delu čim večjo stopnjo uspeha. Tako n. pr. ni vseeno, kako zavrti delavec vzvod: najmanj energij porabi, če ga ne zavrti samo z roko, temveč, če uporabi pri zavrtanju tudi težo gornjega dela telesa. Večji uspeh pri delu se doseže tudi, če je orodje pripravno za delo. Prav iz tega se je razvila posebna znanost o orodju. Izkazalo se je

n. pr., da je za nakladanje premoga najboljša taka lopata, na katero gre $9\frac{1}{2}$ kg. Da se poviša stopnja uspeha, so morali izpremeniti tudi stroje: znanost o delu je postavila torej tudi strojni industriji nove naloge.

4. Da ostane stopnja uspeha ves čas dela vsaj približno na isti višini, je treba dati delavcem primerne odmore. V starih tovarnah je moral čakati delavec često dolgo časa na novo delo, pri čemer se je odpočil. Ob tekočem traku ne čaka prav nič, zato mu je treba odmorov, da se odstranijo iz njegovih mišic strupi. Danes se je utrujenost še zvišala, ker opravlja delavec zmeraj iste gibe. Zato moderna metoda dela mnogo bolj utruja kakor stara. V modernih obratih se ne da odpočitek vsem delavcem istočasno, sicer bi zmanjkalo — prostora na straniščih. Duha moderne racionalizacije najbolj karakterizira dejstvo, da so racionalizatorji natančno izračunali, koliko mest na stranišču je treba za 100 delavcev. Danes je v veleobratih racionalizirana torej tudi že izpraznitev izločilnih organov človeškega telesa in sicer tako, da so sedeži na straniščih prav tako neprestano zasedeni kakor delovna mesta.

Najracionalnejše je uveden odpočitek v angleški industriji: vsakih 4—4 $\frac{1}{2}$ ure znaša 10—15 minut. Prav ta uredba odpočitka pa je ona, po kateri se delazmožnost zviša za 13% (kar je največ, kar se da doseči!), čeprav se skrajša delovni čas za 5—10%. — Izkazalo se je tudi, da se človek najbolj odpočije, kadar leži iztegnjen. Zato so namestili v vseh večjih ameriških podjetjih na strehi za opoldanske odmore ležalne stole. Včasih je tudi dobro, da delavec raztegne one dele telesa, ki jih pri delu ne uporablja: zato je napravil Ford pri svoji tovarni sportna igrišča.

5. Tudi dobro urejene delavnice morejo zvišati delavnost. Važna je zlasti primerna razsvetljava, kajti pri slabi razsvetljavi se oko kaj hitro utruje. Poizkusi so dokazali, da se je dvignila delavnost pri tkalkah za 17%, ko so zvišali svetlobo od 500 na 3000 sveč. Racionalizacija dela pa uči tudi, kako je treba namestiti pri delu luč: svetloba ne sme sijati v obraz, marveč na delo. — Delavnice ne smejo biti poleti pretope: pri težkem delu se telo poti in pot ne more izhlapevati, če je zrak v delavnici pretopel. Tudi tu so poizkusi dokazali, da se more zvišati delavnost za 40%, če je nameščen v delavnici dober ventilator, ki pa ga je treba seveda pravilno uravnati.

6. Racionalizacija skuša odpraviti tudi psihične motnje dela. Delo moti zlasti skrb, da se pri njem ne ponesrečiš. Zato bo pameten podjetnik zavaroval rezila itd. Močno utrujuje tudi monotonost dela. Zato so uvedli v nekaterih obratih — seveda ne pri nas! — radio-aparate.

7. Delavnost pa zavisi tudi od življenskih razmer, ki živi v njih delavec. Če stanuje delavec v prenapolnjenih stanovanjih, se ne more odpočiti; prav tako pa izrabi mnogo energij, če se vozi od daleč na delo.

Ta racionalizacija dela, ki sem jo doslej opisal, je za delavstvo dobra in je izboljšala njegove razmere. Ne smemo pa pozabiti, da racionalizacija dela kapitalizmu ni sama sebi namen. Kapitalist je racionaliziral delo predvsem zato, **da bi povečal svoj dobiček. Racionalizacija dela je kapitalu samo sredstvo za intenzivacijo dela.** Zato ima prav Arnold Durig, ko pravi: »Vsa racionalizacija ne nudi nobenega varstva proti utrujenosti; kajti, kar se radi nje prihrani, se uporabi zopet za hitrejši delovni tempo.«

c) **Intenzivacija dela.** Ko so izvojevali delavci osemurnik, so odgovorili podjetniki s tem, da so intenzivirali delo, skušajoč na ta način do-

seči od delavcev isto produkcijo v osmih urah, ki so jo preje dosegli v 10—12 urah. Ta intenzivacija se je začela v dobi, ko se je pojavila gospodarska kriza, torej v U. S. A. l. 1920, v Nemčiji pa l. 1924. Intenzivacija dela se more izvesti le v dobi krize, ko se odpornost delavstva zmanjšuje, ker se vsak boji, da ne izgubi službe. V dobi gospodarske krize so uvedli torej podjetniki celo vrsto uredb, ki imajo namen čim bolj izrabiti delavčeve energije.

1. Večjo intenzivnost dela omogočuje predvsem delitev dela. Vsak obrat ima pisarno, kjer najemajo delavce, izdelujejo natančne načrte za delo, izmerjajo znanstveno akorde itd. Delavcu pri stroju je treba opravljati samo produktivno delo; delitev dela je šla tako daleč, da ima vsaka večja tovarna posebne kolone delavcev, ki stroje mažejo, druge, ki jih popravljajo.

2. Intenzivacijo dela zahtevajo tudi stroji, ki so tako izpopolnjeni, da opravijo več delovnih procesov naenkrat. Tako so n. pr. v ameriški konfekcijski industriji uvedli šivalne stroje, ki imajo po 12 šivank; tak stroj napravi v minuti po 4000 vbodljajev v blago. Pri takem stroju delavec seveda ne more počivati, temveč ga delo povsem absorbira, zlasti še, ko je stroj napravljen na električni pogon.

Na mnogih strojih so pritrjeni časomeri, ki natančno označujejo potek dela in njegove prekinitve. Delavec ve, da bo v slučaju redukcije izgubil delo najprej tisti delavec, ki ima največ prekinitvev, zato vsak napne vse svoje sile.

Najvažnejše sredstvo, ki prisili delavca k najintenzivnejšemu delu, pa je *tekoči trak*. Njegova hitrost določa delovni tempo. Tak trak je uveden, kakor sem že omenil, zlasti v ameriški avtomobilski industriji. Rieppel, ki opisuje Fordove tovarne, pravi: »Tako delo ob tekočem traku je najtežje in najintenzivnejše delo sploh, kar ga poznam.« In Sears Roebuck, ki je opazoval delo ob tekočem traku, je zapisal: »Zaman se človek vprašuje, kaj naj napravi delavec, ki mu med delom sede muha na nos; kruti tempo tekočega traka... mu ne dovoli, da bi jo spodil.«

3. Kjer pa ni mogoče doseči pospešenega dela ne s stroji ne s tekočim trakom, tam uporablja podjetnik *akordno mezdno*, ki naj prisili delavca k intenzivnejšemu delu. Dočim so preje določali, v kolikem času se naj izvrši delo, bolj po videzu, se določa danes čas po natančnih meritvah. V kolektivnih pogodbah je zato določeno, koliko mezdo dobi delavec, ki dela v akordu. Dočim se je nekoč delavec pogajal z mojstrom, v kolikem času bo delo opravil, danes tega ne more več. Čas se danes določi v pisarni na podlagi študij in akord se *diktira* delavcu. Tako se nahaja danes delavec skoro brez moči pred sistemom, ki je zavil v znanstveno kopreno in ki mu ne nudi nobene točke, kjer bi ga mogel napasti.

Dokler se ni akord določal po znanstveni metodi, je bilo za delavce lažje. Vsak delavec je vedel, da mu je takrat, ko je bilo uvedeno novo delo, delati počasneje, ker se je takrat določal čas. One, ki so se trudili, so smatrali upravičeno za nesolidarne in so jih upravičeno tudi zaničevali.

4. Že od nekdanj je *akord* v skupinah najmočnejše sredstvo, ki sili delavce do tega, da drug drugega priganjajo k delu. Tak akord se uporablja zlasti v rudnikih, kjer so zvezani v skupni akord kopač.

nakladalec premoga v vozičke in vozač. Tu drug drugega silijo k delu, ker so zvezani v skupni akord.

Najbolj rafinirani način akorda v skupinah pa je uvedel češki industrijalec čevljev Baťa, ki ga naši meščanski časniki toliko hvalijo — že vedo zakaj! —, ki ga pa imenuje francoski sociolog Philipp v svoji knjigi po pravici: »nepoznanega diktatorja Tomaža Baťa.« Njegova tovarna je razdeljena v 250 delavnic. Vsaka delavnica mora kupiti vse, kar rabi za delo, torej usnje, sukanec, špirit, pasto za čevlje, da celo žarnice, orodje in šipe od tovarniške zaloge ali pa od delavnice, ki je imela predmet v obdelavi, in sicer po ceni, ki jo določi podjetje. Ko delavnica obdela predmet, kakor je naročeno, ga proda naprej v drugo delavnico, kjer se obdelava nadaljuje. Če produkti niso dobro napravljeni, ali pa, če jih ena delavnica drugi prepozno odda, jih mora prodati za nižjo ceno. Razlika med prodajno ceno produktov in kupno ceno surovin predstavlja akord delavcev, ki delajo v isti delavnici. Ta sistem sili delavce k najintenzivnejšemu delu, obenem pa prisili delavce, da vsi pazijo, da ne napravijo kake napake. Obenem pa seveda še varčujejo s surovinami.

(Nadaljevanje sledi.)

Tone Čufar:

Mi pojdemo v gore

Svet je lep
v praoblikah gorskih piramid,
svet je čist
v svežem toku hladnega studenca,
v skalnih stenah, v gozdu smrek,
v belem pesku razigranih rek.

Daleč je za nas lepota strmih skal, daleč so grebeni jasni,
nam je dan le prah strupen, v rovih nas duši ognjen,
ob kaminih in po šahtih se zlohotno plazi.
Po fabrikah kri blede, po vseh cestah se gosti,
pleše v naših malih stanovanjih...
Prah, prah, povsod ta strah, in z njim je dim ter sajast plin,
vročina topilnic in gnus tovarniških objektov.
Z njim je vse, le lepšega sveta nam prah ne da,
le zlatih polj in sinjih gor nam ne odkrije...

Mi pa vemo, da ni za nas le prah strupen,
da niso le kamini, šahti in peči svetilniki življenja.
Jamsko temo,
meglo fabrik,
ropot mašin,
nam sonce razpodi.

Mi pojdemo v njegov objem, v sočna polja, v hlad gozdov,
zdravje pit, ubite misli si svežit in zmučenih teles umirajočo kri.
Mi pojdemo poljubovat srebro nevarnih skal,
v nebo kipeč ponos vrhov bomo objeli,
da se z objemi in poljubi razvežemo prahu dušljivih tal,
prahu, smradu, jamske teme in sajaste megle.

Mi pojdemo v gore,
da se napijemo solčnih lepot,
da se navžijemo dragega zdravja;
mi nismo le živi, zamazani stroji,
mi smo ljudje,
za nas ni le rov in črn kamin,
mi hočemo solnca,
njegovih dobrin!

L. Pantelejev:

Ura

Prevaja Mile Klopčič.

(Nadaljevanje.)

Neverjetno; Petjka je zbolel.

Čudno to! Česa vsega že ni skusil! Pa v vsem svojem življenju nikoli niti zakašljal ni. Čeprav je bil suh kot trska, ga ni nikoli bolelo v prsih.

Lani se je še v oktobru, ko je že zmrzovalo, v reki kopal, ne da bi mu bilo kaj škodovalo. Vsako nesnago je pojedel, cele tedne stradal, škodovalo mu ni nikoli nič. In zdaj, zdaj je zbolel.

Poslali so ga v zavodov lazaret, kjer so ugotovili težko vnetje pljuč. Bolničar Rudolf Karlič mu je stregel.

Tri tedne je bil Petjka bolan. Cele tri dni je ležal nezavesten med smrtjo in življenjem.

Umrl pa ni. Ni bil ustvarjen za to, da bi umrl. Ostal je živ. Spet se je zavedel.

Nekega sivega, mračnega dne se je prebudil. Zunaj je deževalo. V sobi je smrdelo po karbolu. Vse je bilo tiho.

Petjka se je obrnil na drugo stran in se domislil:

Ura je bila bum-bum-bum... Cezar je lajal.

Potem se je domislil tudi vsega drugega in se zavedel, da je moral biti precej dolgo bolan.

Tedaj je vstopil Rudolf Karlič. Ko je ugledal prebujenega in živahnega Petjko, je od radosti zaploskal:

»No vendar! Si vendar spet oživel, ti revež! Čestitam prav iz srca! Prav tako!«

Petjka je ležal in se ni niti nasmehnil. Molčal je.

»Le kar tiho bodi,« je dejal Rudolf Karlič. »Govoriti še ne smeš. Počivati moraš, jesti... Juho...«

Odšel je.

Kmalu se je vrnil. Pa ne sam. Črni fant je prinesel na pločevinastem pladnu krožnik juhe. Ves obraz se mu je smehljajal.

»To je lepo! Čestitam!«

Postavil je juho predenj.

Petjka je začel jesti. Zelo previdno. Zelo počasi. Črni se je usedel k njemu. Nagnil se je k njemu in mu zašepetal v uho:

»Nekaj moram govoriti s teboj. Nekaj važnega.«

Petjka je dvignil glavo:

»Kaj neki?«

Rudolf Karlič se je vmešal:

»Nič ne bo s tem. Bolnik mora imeti mir. Govoriti mu škoduje. Pusti ga, naj v miru pojé juho.«

Črni je vstal.

»Potem ni nič s tem. Pozdravi se. Pogovorila se bova, kakor hitro boš okrevaj... Se že še kaj oglasim pri tebi. Na svidenje!«

Odšel je.

Petjka je ležal in tuhtal:

»Kaj ima govoriti z menoj? Nekaj važnega? Čudno!«

A že so se mu pripodile druge misli v glavo. Mnogo važne misli.

Petjka je premišljajal, kaj naj stori, kaj naj počne...

Naj jo popiham ali...?

Ne, takšen capin Petjka ni bil, da bi opustil, kar je začel. Sklenil je, da pride do ure in pri tem ostane. Kaj za to, da mora čakati? Treba je pač stisniti zobe ter vzdržati v zavodu, dokler ne porabijo vseh drv.

In je čakal. Med tem bo okrevail.

Drv je bilo od sile. Bržkone se niso založili ž njimi za mesec ali dva, marveč za vso zimo, mogoče celo za dve zimi. Toda njegov sklep je bil trden. Čakal je... Sprijaznil se je s potrpljenjem.

Zdravje se mu je boljšalo. Lahko se je že izprehajal po lazaretu. Hodil je iz kota v kot. To je bilo seveda zelo dolgočasno.

Pogosto je stopil k oknu in pogledal na cesto. Zunaj je deževalo cele dneve. Bil je že avgust.

Nekega dne je črni spet prišel. Prinesel je s seboj knjigo, pozdravil Petjko ter sédel na posteljo.

»Ti je dolgčas? Knjigo sem ti prinesel. Zelo zanimivo. Čitaj jo...«

Petjka je odkimal:

»Saj vem, kakšne knjige so to... Politične... Poučne... Ni mi do vaših političnih knjig...«

»Beži no. To ni politična knjiga. Politične knjige boš čital pozimi, ko se bo pričel pouk. To je zanimiva zabavna knjiga. Ko jo prečitaš, ti prinesem drugo.«

Položil je knjigo na stol poleg postelje, se še malo pomudil, in potem odšel. Petjka je legel in zaspal. Zvečer ga je prebudil Rudolf Karlič, ki je bil prinesel večerjo.

Petjka je pojedel in spet legel. Zaspati pa ni mogel.

Ležal je na postelji ter strmel v strop, v električno svetiljko. Človek bi znorel. Svetiljka ga je morila.

Pogledal je na tla. Tudi na tleh ni bilo nič zanimivega.

Nenadoma je zagledal knjigo na stolu in se razveselil.

»Poglejmo. Saj je predolgočasno.«

Bil je raztrgan, zamazan snopič, k sreči s slikami. Najprej si je ogledal slike. Izprva ga niso ogrele, potem pa so mu polagoma začele ugajati.

Na eni izmed slik je bil videti zločinec.

Roke in noge je imel zvezane z vrvjo. Poleg njega paznik z mečem.

»Kako neki je cepnil razbojnik v luknjo?« je pomislil Petjka.

Obrnil je list in čital... čital vedno dalje. Pa se ni mogel znajti. Če pa ni začel od kraja. Začel je torej od kraja. Kmalu je bil tako navdušen, da je vso noč bral.

Zanimiva knjiga! Imenovala se je »Jafet išče svojega očeta«. Kako so odložili pritlikavega fantička pred vrati neke apoteke. Ime mu je bilo Jafet. Ko je dorastel, se je napotil v širni svet iskat očeta. Kako ga je iskal in doživljal pri tem vsakovrstne pustolovščine. Kako ga je nazadnje našel. Vesel je bil, da vidi svojega lastnega sina. In mu je podaril frak...

Ko je Petjka končal, mu je bilo žal, da je že konec knjige.

Kakor hitro je prišel spet črni, je bilo prvo vprašanje:

»Imaš kakšno knjigo zame?«

Črni se je nasmehnil:

»Aha! Ti je ugajala? Zdaj-le nimam nobene, a prinesem ti jo kesneje. Prišel sem radi druge, važnejše zadeve. Že zdavnaj sem hotel govoriti s teboj, pa sem vedno čakal, da okrevaš. Zdaj že menda smemo govoriti s teboj.«

»No, kar!« je dejal Petjka in mislil: »To sem pa res radoveden!«
 »Sédi!« Petjka je sédel na posteljo.

Tudi črni je sédel. Gledal je Petjki v oči in dejal:

»Se še spominjaš tiste noči, preden si zbolel...? Kje si bil tisto noč?«

Petjka se je zdrznil. Od zadrege je zamižal. Celo zardel je.

»Ne spominjam se več... Mogoče nisem bil nikjer. Zakaj vprašuješ?«

»Zato. Vse ti razložim. Saj poznaš Pjatakova?«

Petjka se je spomnil:

»Tisti z enim očesom?«

»Da... Ki si se stepel ž njim... Torej, tega Pjatakova ni več v zavodu. Razumeš?«

Petjka ni nič razumel.

»Kaj za to? Nič ne dé. Celo veseli me, da ga ni več. Vsaj ne bo več psoval...«

»Da, kriv pa si tega ti. Ti si kriv, da je prišel v reformatorij, v jetnišnico za otroke.«

»Kako to?«

»Zaradi drv so ga zaprli.«

Petjka je zardel, da mu je kar vroče postalo.

»Kakšnih drv?« je vprašal, a se ni upal pogledati tovarišu v oči.

»Saj vendar sam več... Tako-le je bilo: Pjatakov je že poprej kradel drva. Prodajal jih je Ukrajinkam v predmestju. Pri tem so ga zasačili. Prvič so ga samo posvarili. Rotil se je, da ne bo nikoli več kradel. Pa je spet imel smolo. Takrat ponoči je nekdo razmetal pet klafter drv. Jaz sicer vem, kdo je storil, toda osumili so Pjatakova... Zato sedi v reformatoriju, v jetnišnici... Čeprav ni kriv on, ampak ti...«

Utihnili so in pogledali Petjko. Ta ni upal tajiti. Čakal je, kaj bo tovariš še povedal. In tovariš je dejal:

»Priznati moraš, da si kradel drva ti, ne Pjatakov...«

»Kaj? Kradel? Jaz nisem kradel! Poberi se...«

»Tako, tako. Si se mar takrat na dvorišču žvižgati učil, kaj ne?«

Petjka ni vedel, kaj bi odgovoril. O uri vendar ne bo govoril!

»Jaz sem drva samo razmetal. Od jeze...«

Tovariš se je smejal:

»To je tvoja stvar. Tem bolje zate, če je tako. Toda voditelju moraš povedati.«

»Figo! Saj nisem neumen. Sam sebe naj ovadim? Tako neumen nisem...«

Tovariš je dejal:

»Seveda bi bilo neumno, da bi sam sebe zatožil. Če pa kdo tvojih tovarišev radi tvoje krivde trpi... Izdati tovariša, to pa lahko storiš?«

»Ne!« je zaklical Petjka. »Ne! Nisem izdajalec. Moji pajdaši me poznajo. Za tovariše se zmerom zavzamem!«

»No vidiš, potem stopi k Fjodorju Ivanoviču in mu vse lepo povej: tako in tako. Jaz sem razmetal drva. Nič se ti ne bo zgodilo. Kvečjemu posvarili te bodo. Pjatakov pa bo rešen. V ječi bo poginil... Torej, tako boš storil.«

Petjka je prikimal.

»Dobro. Lepo. Sicer mi je prav vseeno. Tudi če me zapro... Ne bojim se.«

Petjki se je v glavi zvrtilo. Ko je tovariš odšel, se je ulegel in pre-mišljal:

»Če bi me pa radi take-le stvari res zaprli? Potem je izgubljeno. Potem ne bom videl ure nikoli več...«

To ga je zelo vznemirjalo. Okleval je. Ali naj gre k Fjodorju Ivanoviču ali ne?

Po dolgem premišljevanju je sklenil:

»Grem. Da ne bo fant poginil. Čeprav ga ni nič prida. Moj tovariš je vendar-le...«

(Dalje prihodnjič.)

Cvetko Kristan:

Delavski sport

V drugi polovici julija se bo vršila na Dunaju velika manifestacija delovnega ljudstva, ki bo pokazala svetu hotenja in stremjenja organiziranega delavstva. Socialistična Internacionala za telesno vzgojo in sport (SASY) bo priredila revijo svojih sil in svojega dela. II. mednarodna olimpijada bo pokazala vsemu svetu, koliko zdravih, krepkih mladih delavcev in delavk hrepeni in se bori za boljše, človeka vrednejšo bodočnost.

Kakor je temelj strokovnega gibanja razredni boj na strokovno-gospodarskem polju, kakor vodi delavska združna organizacija boj proti izkoriščanju delavstva od mednarodnega trgovskega kapitala, tako imajo naše delavske kulturne organizacije nalogo voditi proletarski kulturni boj. In med te kulturne naloge spada tudi telesna vzgoja, ki jo vrše organizacije, združene v SASY. V tej organizaciji je združenih skoro dva milijona mladih ljudi, ki si urijo telo in moč.

Delavčevo življenje je težko. Tovariši so mu stroji, ki izsesavajo njegovo moč, delo je enostransko: delavec je v stalni nevarnosti, da mu zakrnjejo telesni deli, ki jih manj rabi. Slab zrak, prah, umazanost v tovarni so pogoji, pod katerimi se uspešno razvija jetika. Delavcu stalno preti nevarnost moralne pokvarjenosti: nizkotne zabave, ki si jih izmišljuje meščanstvo, najdejo, žal, med delavci mnogo pristašev. Sem spadajo gostilne, kjer se razliva alkohol, plesi itd. Slab gmotni položaj delavskega razreda onemogočuje razvoj telesa in duha.

Napredovanje delavstva na kulturnem polju zavisi precej od uspešnega boja strokovnih organizacij za izboljšanje gmotnega položaja. Dokler mora delavec po 12 ur na dan delati, dokler ima malo plačo, se ne more udeleževati v kulturnem gibanju.

Bistvo delavskega sporta je: *obseči množice in jih vzgojiti*. Zato je delavski sport nekaj povsem drugega kakor meščanski sport, ki se lovi za senzacijami, rekorderstvom in ki potrebuje reklame. Meščanski sport vzgaja zvezdnike, ker hoče delati ž njimi »kšeft«. Vzgoja množice ga ne zanima.

Delavski sport ne pozna enostranosti, v kateri tiči tudi nevarnost telesnega pohabljenja. Delavski sportnik mora poznati od vsake sportne panoge nekaj. Veselje mladega delavca nad sportno zmožnostjo telesa ga obvaruje pred nevarnostjo samoponižanja bodisi z alkoholom ali z onanijo. Kajti, kdor se je naučil ceniti svoje telo, ga bo čuval kot dragoceno dobrino.

Kakšne sporte pa naj goji mladi delavec? Predvsem seveda take, ki nudijo z najmanjšimi sredstvi največ priložnosti za telesno vajo. Sem spadajo:

1. *Izletništvo* in *turistika*, pozimi pa *smučanje*. Narava vpliva v vsakem letnem času najbolje na telo in človeka. Sveži zrak prezrači pljuča, enakomerno gibanje pospešuje obtok krvi po vseh telesnih delih. Z izletništvom in turistikom so zvezani globoki duševni vtisi, ki jih doživlja delavec z opazovanjem in raziskovanjem narave. Najvišji vpliv ima pač smučanje, ker sta združena v njem sport in uživanje narave.

2. *Telovadba* in *gimnastika*, ki ju moramo smatrati za najvažnejši sredstvi za odstranitev škode od poklicnega dela. Delavec bi naj vsaj enkrat na teden telovadil. Telovadba se vrši lahko na vrtu ali pa doma v sobi.

3. *Plavanje*. Voda ima najsijajnejši vpliv na telo: osveži ga; razen tega pa se pri plavanju širijo prsa in ramena.

4. Druge sportne panoge, kakor *nogomet*, *lahko atletiko*, *rokoborbo*, si bo vsak izbral po svojem nagnjenju. Te panoge so koristne, če jih gojimo v duhu proletarskega sporta, škodljive pa, če se razpasejo v njih meščanske navade in razvade, kakor so strasti »ferajnarstva«, napačna častihlepnost in hlastanje za rekordi.

*

Delavska olimpijada na Dunaju bo pregled razvoja telesne kulture v vrstah mednarodnega proletarijata. To bo mogočna manifestacija mednarodne delavske mladine. Simbol vstajenja delavstva. Učinkovita demonstracija proti vsemu nazadnjaštvu in za duhovni in telesni napredek.

Iz Jugoslavije se je udeležimo predvsem kot gledalci, da bomo po dobljenih živih vtisih delali živahneje za telesno in kulturno povzdigo delavstva.

Vlado Klemenčič:

Pesem delavskega otroka

Naši dnevi

*Naši dnevi niso solnca polni,
naši dnevi so nebo megleno,
naše drevje ni zeleno,
naši so otroci bolni.*

*Vrsta dimnikov v nebo kipi,
šuma rjava in ožgana,
vrsta delavcev svoj kramp vihti
v črne rove pokopana.*

*Tukaj nič ne štejemo
časa do velike nóči,
ki nas od pomladi loči.
V nadah se ne grejemo.*

*Glad nam narekuje očenaš,
vpije na ušesa gluha:
Pridi, kdor si oče naš,
pridi k nam in daj nam kruha!*

Rudolf Golouh:

Vatikan in fašizem

Zadnje tedne je izbruhnil v Italiji srdit boj med Vatikanom in italijansko vlado, odnosno med Katoliško akcijo in fašizmom. Fašistovska vlada je končno razpustila vsa društva Katoliške akcije, radi česar je moral Vatikan intervenirati, ker je vlada zagotovila tem društvom obstoj z znanim lateranskim sporazumom. Da so še prej fašisti po svoji čedni metodi divjali in pretepali nasprotnike, da je oblast zapirala zaupnike katoliških društev, da se je sploh postopalo kakor je v Italiji pod fašizmom že zakon, je čitateljem itak znano. Spor še ni poravnán in ne bo nikoli popolnoma poravnán. Tu se križata dve osnovni načeli: ali pripada vzgoja mladine cerkvi ali državi. Fašizem trdi, da pripada vzgoja mladine njemu, cerkev pa, da pripada njej. Cerkev je poleg tega univerzalna in je njena vzgoja v nacionalnem pogledu bolj katoliško univerzalistična, fašizem pa potencirani ozkogrudni histerični šovinizem in njegova vzgoja temu primerna. Vendar si nista italijanska vlada in Vatikan delala radi tega posebno hudih skrbi, živela sta po lateranski poroki kolikor toliko mirno drug poleg drugega in nič ni kazalo, da bo hudič tako hitro razdril ta divji zakon. Pa je vendar počilo.

Svet se je začuden vprašal, odkod ta nenaden, strasten izbruh nasprotstva, kakšni so mu nameni, kaj se za vsem tem skriva. Širila so se najrazličnejša mnenja. Nekateri so trdili, da hodi vse to prav fašizmu, da pokaže staro borbenost in nepopustljivost svojih pristašev, drugi so bili spet mnenja, da se s tem začinja velika, skrbno pripravljena ofenziva Vatikana proti fašističnemu režimu vobče. Takoj moramo pribiti, da si tega konflikta nista niti najmanj želela niti fašizem niti Vatikan. Oba sta bila po dogodkih presenečena. Oba sta storila, kar je bilo v njunih močeh, da konflikt preprečita.

Kaj se je tedaj zgodilo? Z adostovalo je, da je neka ne-fašistična organizacija dobila možnost obstoja, da so se ji takoj pridružili, celo proti volji njenih voditeljev, vsi protifašistični elementi, da je postala ona v hipu v očeh javnosti središče protifašistične akcije.

Kratkomalo, danes je položaj v Italiji tak, da so ljudje takoj pripravljeni pridružiti se slehernemu od fašizma neodvisnemu društvu, da morejo vsaj na ta način pokazati opozicijsko razpoloženje in rušiti fašizem. Mussolini je moral zato razpustiti Katoliško akcijo in tvegati neljub spor z Vatikanom, da odstrani ta legla protirežimske akcije.

Pa tudi voditelji Katoliške akcije niso končno želeli, da se njihovi organizaciji pridružijo nekatoliški elementi. Po zamisli voditeljev bi morala ta društva služiti predvsem odtujevanju mladine nekatoliškemu fašističnemu vplivu in markirati — prav rahlo in prav previdno — neko nesoglasje med italijanskimi katoliškimi krogi in fašisti. To za bodoče čase, ako bi fašizem propadel in bi ljudska jeza utegnila delati tudi cerkev odgovorno za strahovlado fašizma. V stvari je pa spor še enkrat pokazal obojestransko neiskrenost lateranskega sporazuma. Ta spor se je rodil že s tem sporazumom, takrat so hoteli fašisti privezati cerkev k svojemu že precej polomljenemu vozu, cerkev je pa hotela izkoristiti križe in težave fašizma, da ustvari sebi neko izjemno stanje, v zadnji analizi in v ugodnem slučaju, da pomaga eventualno tudi izigrati faši-

stični režim. Lateranski sporazum je zgovorni izraz dvoličnosti fašistovske in vatikanske politike. Vatikan ni nameraval popuščati prav ničesar v korist fašizmu, fašizem je pa nasprotno mislil, da mu bo uspelo izigrati Vatikan in napraviti polagoma iz njega pokornega in cenega zaveznika. Pa se je prav kmalu pokazalo, da so fašisti ostali fašisti, katoličani pa katoličani. Dogodki v Španiji so kvečjemu opomnili znova vatikansko diplomacijo, da je mnogo bolj politično in pametno diferencirati se kar je le mogoče od trenutno zmagujočih režimov, ki morajo prej ali slej propasti, da je umestno pokazati tu vsaj do neke meje svoje nesoglasje. Dejansko je Vatikan v zadnjem času dal ponovno razumeti, da ima o fašizmu svoje mnenje. To je bil zaenkrat le previdni frondizem. Vendar je že to zadostovalo, da so italijanske mase polagale v Katoliško akcijo velike, prevelike nade. One so se varale. Katoliška akcija ne more biti voditeljica odpora in borbe proti fašizmu. Zato je treba mnogo več. Borba za strmoglavljenje fašistovskega režima terja drugačne ljudi in drugačna akcijska sredstva. Vendar so tudi taki dogodki zgovorni dokaz nezdravih razmer v vrhovih italijanskega režima in njegove politike ter skrajne nezadovoljnosti ljudstva.

Sedanji spor bo butnil kmalu znova na dan. Z razpustom katoliških društev je bil trenutno odložen. Ta društva preidejo sedaj v oblast in kontrolo škofov. Če se bodo omejila zgolj na vzgojo mladine, ne bodo fašizmu mogla dosti škodovati. Če pa bodo tudi pod vodstvom škofov sprejemala v svoje vrste tudi druge elemente iz ljudstva, bo začel kmalu ta ali oni fašistični list spet pisati o grozeči nevarnosti s strani Katoliške akcije. Dejstvo je, da taki absolutistični diktatorski režimi, kakor je fašistovski, ne morejo trpeti poleg sebe nobenih nefašističnih grupacij. Oni morajo vladati sami, absolutno in nemoteno; čim popuste samo malo, je po njih. Samo v tem kaže Mussolini neko politično logičnost, da ne pusti nikomur do sape. On mora tlačiti narod dalje, odrekati mu trajno vse pravice in vse svoboščine, pritiskati ga mora stalno k tlom, da se ne more najti, združiti in dvigniti. Samo skrajni, bolj in bolj potencirani absolutizem more ohraniti fašizem v sedlu. Fašizem znači trajno nasilje nad lastnim narodom. Vrečji ga mora spet le nasilje iz naroda.

Za tako borbo niso vatikanski krogi, take borbe ne morejo voditi društva Katoliške akcije. Ta borba se pripravlja v podzemlju Italije, kdaj in kako bo planila na dan, ni mogoče vnaprej sklepati.

Ali ravno zato mora fašistični režim vedno budno paziti, da ne najdejo sovražniki fašizma nikjer možnosti združitve in odpora. Fašistični listi so vedeli, zakaj opozarjajo vlado in svoje pristaše na nevarnosti s strani Katoliške akcije. Nikomur ni bilo do tega, najmanj Mussoliniju, ki ima danes vse druge, zelo težke skrbi, da izzove spor z Vatikanom. Še manj je bilo do vsega tega italijanski dinastiji, katera v kolikor ni fašistična, je strogo katoliška. Nujnost položaja in krize, v kateri se nahaja italijanski vladni režim, je vodila do tega od nikogar zaželjenega spora.

Zadnji dogodki v Italiji so samo dokaz, da so tam vlada in ostali politični činitelji ujetniki neznosnega položaja, ki so ga sami ustvarili, iz katerega bi radi, pa ne smejo, ako si hočejo vsaj še za neki čas podaljšati življenje. Krog, v katerega so se vjeli, se očitno bolj in bolj zožuje.

Sporu z Vatikanom bo konec s koncem fašizma.

Vilko Ivanuša:

V zaporu

Ta črtica je nadaljevanje »Zimske romance«, ki je izšla v 1. številki letošnjega letnika našega mesečnika.

V celici, kamor so privedli Matka Ključeca, je bil težak vzduh. Smrdelo je po znojnih nogah in po človeškem potu. Iz tistih znamenitih posod je smrdelo po urinu, pljunkih in človeškem blatu. Skozi razbita okna, omrežena z debelimi železnimi palicami, je pihal hladen veter in prinašal prodirljiv zimski dah. Vse je bilo v tej celici zamreženo! Ne samo okna, zamazana žarnica, marveč tudi železna peč, ki se je kadila in slabo gorela. V kotu je ležal velik kos težkega svinca, za katerega je bila pritrjena debela veriga. Ta naprava je bila namenjena, da so z njo zvezali posamezne celične stanovalce in je čudno spominjala na rekvizite srednjeveške inkvizicije. Povsod se je čutila tesnoba in moč sramotne sužnosti, okovane v hladno in brezčutno železo. Matku Ključecu se je v prvem hipu zazdelo, da je tudi njegov mozek zamrežen. Spočetka ni razbral ničesar. Toda sčasoma je opazil na drugi strani vhoda deske in na njih so se iztegovali neki ljudje. Kakor prikazni! Med tem so zaloputnila za njim težka jeklena vrata. Ključ je zarožljaval in ključavnici in slišalo se je, kako je paznik porinil preko vrat težak železni drog.

Matek Ključec si je otrl z zamazanim palcem z lica zadnjo solzo, ki mu je ostala od tedaj, ko je tam v pisarni zajokal in tako ponižujoče prosil za milost. Sedaj je težko zaklel! Zazdelo se mu je, da mu je odleglo!

Začel se je ozirati, kje je prav za prav. Videl je, da je v tej zadušljivi in s krvjo poškopljeni celici mnogo stanovalcev. In še kakšnih! Vsi ti ljudje so se zdeli v poltemi popolnoma blede, skoraj rumeni kakor fosfor. Kakor krinke! Matek je tudi opazil, da so skušali biti ti ljudje veseli. Skušali so se nasmihati, a smeh jim je ledenel na obrazih.

— Kako je, stari? Zdravo!

— Dobrodošel v nebeškem kraljestvu!

— Servus, kolega! Imaš cigareto?

Obsuli so ga z vprašanji, trepljali ga kolegijalno po ramenih in se bolešno smehljali. Matek je bil spočetka nezaupljiv. Nikoli še ni bil v zaporu in je zato menil, da je v družbi samih zverinskih ljudi. »To so sami ravbarji Kristusovi!« je pomislil z jezo in skušal je biti proti njim rezerviran. Radi tega pa so ga dražili in so ga skušali zasmehovati. Toda Matka ni, na njegovo največje začudenje, to draženje prav nič žalilo. V njihovem zasmehovanju ni bilo zlobe, kakršno je srečal tam gori v pisarni. Čutil je, da delajo to iz neke usmiljene in strašne praznine. Vsi ti ljudje so se borili na ta način proti grozni enoličnosti, ki vlada po zaporih in ki dela ljudi besne.

— Se nas mar bojiš?

Ne! Matek Ključec se teh ljudi ni bal! Čemu? Ničesar mu ne bodo storili! Niti mu ne morejo kaj vzeti, ko nima nič, razen žepnega robca. Imel je še pri sebi žepni nož in pipico brez tobaka, toda to so mu vzeli, ko so mu pretipali žepe, preden so ga prignali v celico. Takrat so mu obnem namazali roko s črno barvo in jo odtisnili na papir. Matek je

dobro vedel, zakaj to delajo, in to ga je še prav posebej žalilo! Toda tega ni onim ljudem hotel pokazati, temveč je hladno pretrpel! Toda, naj vse hudič vzame! Tehle ljudi pa se ne boji! Če bi ga napadli, je dovolj močan, da se jih ubrani! Toda, to ne bo potrebno! Tile ljudje, čeprav so kakor lopovi v zaporu, se ne zdijo tako hudobni, kakor je sprva menil! Prijazno ga gledajo! In kako prijateljsko ga je nekdo vprašal, ali se jih boji! Kdo je bil to? Aha, toda to je tisti mladenič, ki ga je srečal zgoraj v pisarni, ko je čakal, da pride na vrsto. Tudi on je torej tu? Tudi njega so zaprli? Pa ima tako dobre oči!

— Ne, mladi gospod, ne bojim se!

— Mislil sem, da se bojiš! Tako čudno si gledal. Skoraj sovražno. Gotovo si prvič v zaporu! Sicer pa, ne reci mi »mladi gospod«! Tega ne maram! Zakaj so te pa zaprli?

Čeprav je bilo to vprašanje za Matka zelo občutljivo, je vendar po resnici pojasnil ves dogodek, ki ga je pripeljal v zapor. Občutil je težo svojih besed in sramoval se je pred tem mladim človekom, ker je kradel. Toda kesanja ni več občutil! To je izginilo. Povsem je zaupal svojo nesrečo in prav nič ga ni motilo, da so se ostali zbrali okrog njega in ga radovedno poslušali. Besede so mu tekle sedaj gladko in se ni zapletel kakor zgoraj pri zasliševanju. Počasi je postajal celo prepričan, da ga ti tukaj razumejo in da z njim občutijo njegovo nesrečo.

Skozi odprtino na vratih je vsake pol ure pogledalo zaspano in krmežljivo oko. Zdelo se je nenaravno veliko. Kakor volovsko! Gledalo je zmeraj precej dolgo in pazljivo. Zenica je smešno tekla iz enega kota očesa v drugi in se končno umirila. Nato se je odprtina zaprla in bil je zopet ugodnejši in lažji mir. Tedaj se je laže dihala in razgovor je postal živahnejši.

V celici so bili različni ljudje. Stari berač, ki je imel eno nogo krajšo. Zvijal se je po onih trdih in škripajočih deskah in je večno ponavljal svoj najmilejši izrek: »Mi reveži ne smemo biti ponosni!« Poleg njega je bil vajenec. Šestnajstletni dečko, ki ga je gospodar pretepel po glavi, ker je sumil, da ga je izdal radi tihotapstva z vinom, in je častitljivi mojster moral plačati globo. Ko pa mu je vajenec po mnogih udarcih vrnil udarec, je nanj navalila tudi gospodinja, on pa je pobegnul k stražniku in tako so ga zaprli. Po telesu ima modre pege in krvave brazgotine, a glava mu šumi od mnogih udarcev. Bolno ječi. Neki nekdanji lastnik automobila, ki je s prenašlo in protipredpisno vožnjo vozil skozi življenje in tako prišel v zapor. Knjigovodja z napačnimi bilanca-mi in lepo ženo, o kateri je govoril z drhtečim vznemirjenjem. Potepuh, ki je že davno izgubil vsak pojem o privatni lastnini. Bil je tu »na potovanju«, kakor je sam rekel. Pred kratkim so ga spremili semkaj in čez par dni ga bodo odgnali dalje. In končno tale mladenič. Rekli so mu »minister«, ker je bil zaprt radi nekakih idej. Omejenim in preprostim ljudem se zdi zmeraj čudno in smešno, da se more kdo žrtvovati radi idej!

Ko je Matek izpovedal svoj slučaj, so ga vsi tolažili. Pomalo se je Matek z njimi spoprijateljil. Spoznal je, da zakriva zapor vkljub sramotnemu glasu in železnim rešetkam ljudi, a ne zveri, kakor je nekoč mislil in kakor mislijo drugi. In sicer ljudi, ki so v globini svoje duše dobri in naivni kakor otroci, samo družba jih je napravila take.

Povest je sledila povesti. Vsak je hotel povedati, zakaj so ga pripeljali sem. Drugi so pazljivo poslušali in tupatam pristavili kako opom-

bo. Pripovedovali so si o svojih bolestitih, nesrečah in veselju. Vsi so doživeli kako varijanto nesreče in si nespretno s komolci pomagali skozi življenje. Tako nespretno, da so prišli celo v zapor.

— Sedaj sem že drugič v zaporu, — je govoril mladenič, — a nikjer nisem našel značajnejših ljudi, kakor prav tu. Ko so me prvič zaprli, sem bil bolan. Pokašljaval sem. Tresla me je mrzlica. Niti jesti nisem mogel! Drugi so me tolažili in me skušali celo hraniti. Pripovedovali so mi o svojih težavah, a ponoči so pazili name kakor na otroka in me pokrivali s svojimi odejami. Takrat so bili tu drugi ljudje, a ne vi, vkljub temu pa je bilo prav tako, kakor je sedaj. Zapor je zmeraj enak! In ljudje v njem! Nad to resnico bi se morali zamisliti vsi razkričani človekoljubi in moralisti! Vsi »poštenjaki« in človeška družba sploh! Tiste, ki so v zaporu, imenujejo: usedlino družbe. Pa vendar je često ta usedlina boljša, kakor oni, ki so jo izbrisali iz življenjskega registra.

Mladenič je nehal govoriti in je bil očevidno nervozen. Začel je hitro hoditi po celici in vsak hip si je z roko popravljajal lase. Ostali so molčali, a Matek je na njihovih obrazih videl odsev mladeničevih besed. Vsak od njih se je zamislil in je postal mrk. Včasih je kdo tiho zaklel! A Matek se je nehote spomnil svoje bolne žene in malih otrok. Kako se jim godi? Gotovo so žalostni, ker ga ni, a ne vedo, kje je. Štirinajst dni! To je večnost! Tu je vsaka minuta, vsaka ura brezkončna. Žena bo dotlej gotovo umrla! Pokopali bodo njeno jetično in usahlo telo, a njega niti zraven ne bo! Otroci se bodo raztepli k sosedom! A povrh ga bodo prignali v vas še žandarji z nataknenjimi bleščečimi bajoneti! Težko je vse to, a treba je pretrpeti! Treba je trpeti radi boljše bodočnosti! Radi sreče drugih!

Matek je spoznal, da so povesti o poštenosti in morali same izmišljotine! Predsodki! Treba se je boriti za novo življenje. Čutil je, da vlada tu taka harmonija zato, ker so tu vsi enaki! I tisti nekdanji lastnik automobila in tale pretepeni vajenec. I tisti potepuh i tale knjigovodja! Vsi so v enaki nesreči in enako ponižani v zaporu! Ni tu malih in velikih, slabih in dobrih! Če se čuti kdo tu za malo boljšega, mu že sama misel, da je v zaporu, uniči lažljivi ponos!

Ko je Matek Ključec spoznal vse to, je postal mirnejši. Tukaj v zaporu je dobil duševni mir. Tu je dosegel pravo spoznanje!

Ta hip so peljali po hodniku tisto dekle, ki ga je imenovala vola. Matek je slišal, kako so se odprla vrata v sosedno celico in kako je vanjo stopila. Po hodniku je odzvanjal njen rezki smeh, ki je s svojim ledenim odmevom rezal Mateka v ušesa. Spomnil se je natančno njenih vodenozelenih oči in zaničujočega smeha, s katerim ga je napravila Človeka. In on pa ji je bil zato prav tu v zaporu v globini svoje preproste duše neizmerno hvaležen!

Vrata njene celice so se težko zaprla in povsod je zavladala mučna in gluha tišina.

DELAVSKI PESNIKI ZAČETNIKI

Andrej Benčič:

Pesem brezposelnih

V dvajsetem stoletju podvigov in ponižanj,
 v stoletju radia, avtomobilov,
 znanstvenih polarnih raziskavanj,
 lokomotiv, nebotačnikov,
 prekoceanskih zeppelinških poletov,
 v dobi epohalnih tehničnih zavojevanj,
 v času prekipevajočih silnih bogastev,
 v času Fordov, Morganov, Rotschildov, Mussolinijev
 stradamo lačni, zapuščeni po svetu tavamo —
 žrtve družabnih absurdov.
 Prezirani po obcestnih kanalih umiramo
 in prenočujemo pod oboki mostov
 mi večni gostje blatnih in prašnih cest,
 mi brezdomovinci, izgnanci,
 ki nas po svetu tira bede neodoljivi strašni diktat,
 ki čutimo vso tegobo in trpljenje stoletnih človeških robot
 in ki nas vedno preganja lakote zločesti krahot.
 Mi, ki nas kruto teži in bije spoznanje in občutje krivic,
 mi terjamo kruha in dela,
 terjamo novih dni, dni solnc in svobod,
 terjamo zmage naših človečanskih pravic.
 Nosilec sedanjih družb in kultur,
 ljudem brez čuvstva in srca,
 ki so nas izločili iz dela,
 pojemo svojo hudo obtožbo,
 obtožbo nas uničenih, poteptanih ljudi.
 In to je mogočna pesem ljudi,
 prekaljenih v dela jutranji zarji,
 ki bodo očiščeni iz ponižanj izšli,
 in bodo nekoč ob rajanju sproščeni, silnih množic
 v bratstvu objeli zemljo, radostno pojoč
 ter postali novega življenja dobri zidarji.

Ilija Ehrenburg

Kavčuk

(Iz romana »10 PS« — Prevaja Talpa)

(Konec.)

4.

Vročna in trdoživa noč dehti zoprno sladko po bananah. Na severu so banane sladčica, tu so samo kruh, tisti kruh, ki si ga je treba, kakor zatrjujejo patri vseh pet stoterih semenišč, zaslužiti v potu svojega obraza. Ponoči ni tu niti patrov niti ne dobro priučenih kletev, temveč samo tema. Ta je setavljena iz tisoč najmanjših šumov, iz šuštenja težkega vejevja, iz netopirjevih udarcev s perutjo, iz boinega žvižga.

»Kdo tam?«

To vpraša človek človeka. Najprej odgovori po pomoti noč, odgovori z nervoznim izbruhom listja: ah! ah! Nato zopet:

»Kdo tam?«

Molk. Prvi možki ne razume drugega. Celo ponoči si nista podobna. Eden je svetel in širok kakor pšenično polje. Drugi, črn kakor vran in ognjevit, se komaj odraža od noči. Eden nosi vojaško čepico s ščitom iz pločevine, drugi širokokrajnen klobuk iz sukna. Kako se naj sporazumeta? ... O čem naj se pogovarjata? O noči? O bananah? O samoti?

Ne, ne zabavata se. Molče se premetujeta po travi in molče dušita drug drugega. Noč, vsa noč, veje, ptice, da z boo vred se preplašeno razprši. Oskrunjajoča luč žarometa se podi za njo. Noč je razcefrana, je uničena. Sedaj zavrešče puške in granate aplavdirajo kakor cirkuški norci: bum - bum!

Obeh ljudi ni več, izginila sta z nočjo. Čepica in klobuk ležita med travo. Zraven dve težki vreči, napolnjeni s tem, kar je bilo še pred kratkim življenje: z rokami, s krvjo, s pismi neke Jenny in neke Marije, s cigaretami. Vse to postaja počasi mrzlo kakor zemlja. Na vsem leži slana — najbrže po naročilu Jenne in Marije.

Tu ni prisoten noben kinooperater. Napačno ugibanje! ... Pravi klobuk! Prava smrt! In treskanje še zmeraj traja. Zatorej bo našlo jutro dvajset ali dve sto žalostno zleknjenih ljudi pod bananami, pod tistimi, ki so kruh. Mimogrede omenjeno: nihče jih ne bo pobral, nepobrane banane pa so nekaj vsiljivega in patetičnega kakor nepožet poljski pas. Kar pa se tiče Jenne in Marije (dvajset? dve sto?), ni človeškega življenja brez belih papirčkov s komičnimi vijugami — kakor tudi ni noči brez ostre, nenadne slane.

Nekatere izmed teh papirjev bodo imenovali »brzojavke«. Frfotale bodo v velemesta, medpotoma zvižgajoč predse: »Uradna številka ... šestnajst besed... John... Rihard... Edvard... O petih po polnoči... na straži...« Hitro se bodo preobličile v žalna oblačila (ta se vendar izdelujejo hitro v vsaki ulici) in, v težko izračunano penzijsko vsoto.

Med tem pa bodo drugi lezli na mulah v gore, kričeč od sramu in utrujenosti, da bodo padli na belo naselje kakor granate: bum-bum! »Pablo... Diego... v bližini vasi Morobine...« Namesto podpisa — z okornimi črkami: »Domovina in svoboda.« Vse to brez operaterjev, resnično, z veliko žalostjo, in vse to v petitnem tisku newyorškega časnika: »Naš ekspedicijski voj je obkolil včeraj neko krdelo bandita Sandina. Zločinci so uničeni. Naše izgube so malenkostne.«

V beli naselbini, sredi gor, sredi žalosti, sredi kričečih mul piše general Sandino oklic: »Vsem republikam latinske Amerike. Yankeeji hočejo požreti Nikarago, kakor so pogoltnili Panamo, Kubo, Portoriko, Haiti, San Domingo. Bratje, spominjajte se Bolivarja in San Martina! Bojujemo se sedaj že osem mesecev. Naše sile so usahnile...«

Dolgo piše. Njegove besede so slovesne in nabuhle. Toda njegova roka se trese od vznemirjenja. Na pomoč! Hitro! ...

Za gorami oprezujeta Honduras in San Salvador.¹ Mehika mračno molči. Zaman postavi general Sandino poleg pečata besedi: »Domovina in svoboda«. Dve nabuhli besedi več...

Toda ali niso bolj dobrodošli kakor vse besede podolgovati zeleni papirnati bankovci, ki frfotajo iz Washingtona proti jugu! Kaj naj pomenijo že patroni okrog pasu! Kajti v pristaniščih so, čiste kakor bolnice, povsem nove ladje za polaganje min... Združene države so tudi

¹ Ameriški državi.

»domovina«. Toda »svoboda« se čuti v njih kakor doma, postala je celo kip², obežilnik za pisma, na milijonih poštnih razglednicah je naslikana...

Pismo iz Nerove-Segovije: »Včeraj je oddelek letal zopet obstreljeval štiri vasi. Yankeeji so zmetali nad sto bomb. Ubili so 72 oseb, med njimi 18 žensk.«

General Sandino sedi in piše: »Sramota morilcem žen! Malo nas je, -toda odnehali ne bomo...« General Sandino nosi širokokrajn klobuk in veruje v duševno plemenitost. Ob njegovi strani stoji tri tisoč prostovoljcev.

Mister Hoover ni niti najmanj razburjen. Ve: da se uniči tri tisoč mož, je treba toliko in toliko tednov, toliko in toliko dolarjev in toliko in toliko človeških življenj. Vojaki Združenih držav ljubijo svojo domovino. Razen tega dobivajo izvrstno mezdo. Zato morejo o priložnosti tudi umreti. Škoda za nje? Seveda je za nje škoda. Mister Hoover ni nečloveški. Ali mar ni nakrmil dunajskih otrok in celo ljudožrce ob Volgi?³ Rad bi pardoniral tega Sandina. Rekel bi mu: V Hollywood! Tam boste normalen kompars. Nikaragua hrepeni, kakor vsaka dežela, le po enem: po blagostanju. Ta bedasti Sandino pa se je domislil, da je začel govoriti o svoji domovini, o svoji svobodi, — ne o kipu, ne, o navadni svobodi, mogoče samo o svobodi prebivati v belih naselbinah in nabirati banane ali pa jih tudi ne nabirati. No, v takih okoliščinah je treba pač tega Sandina uničiti.

Pred mistrom Hoovrom leži zemljevid. Nikaragua je že davno občrtana z rdečilom. Zelo žal mu je ne samo za Jenny, za vdovo poštenega ameriškega vojaka, žal mu je tudi za Marijo, vdovo nikaraguanskega razbojnika. Saj stoje v knjigi, ki leži na mizi mistra Hoovra, besede: »Ne ubijaj.« Toda prav tam je tudi govor o neki obljubljeni deželi. Ta se ni udala brez prelivanja krvi. Pravični Judje so uničili pogane. Celo ljubi gospod bog dovoljuje izjeme. Osemnajst žensk je bilo umorjenih? To je žalostno. Toda saj se pripete tudi železniške katastrofe. Avtomobili povozijo dan za dnem ženske. Mi prinašamo Nikaragui resnično blagostanje, in potem — to smo vendar že več kakor enkrat poudarili: mi potrebujemo svoj lastni kavčuk!

5.

Na vseh zidovih vseh francoskih mest in vasi se kopičijo ti trije ljubljenci republike. Nežni, naivni otrok, ki še ne zna lagati, poveličuje izborno milo »cadum«. Zamišljena krava muka noč in dan o mlečni čokoladi. Kar pa se tiče tretjega državljana, ki nosi velika avtomobilska očala, ni ustvarjen iz mesa kakor vsi ostali ljudje ali celo krave v republikli, ne, on sestoji iz gumijastih koles. Imenuje se: »Michelinov obročasti možiček«. Je prožen in lahek. Je neprestano vesel. Vsi ga potrebujejo: ni avtomobila brez koles.

Gospod André Michelin ni niti najmanj podoben svojemu popularnemu dvojniku. Nima niti obročem podobnega trebuha niti legendarnega smehljanja. Nosí polno brado in ščipalnik. V njegovi notranjosti ni zrak, v njej je najnavadnejše drobovje. Ni niti čarovnik. Je izboren tovarnar. Uvaža kokinkinski kavčuk. Kupuje kavčuk od Angležev. Iz kavčuka iz-

² Preden te pripelje ladja v new-yorško pristanišče, te pozdravlja s suhega že od daleč »Kip svobode«.

³ Amerikanci so pomagali v letih lakote dunajskim otrokom.

deluje zelo trpežna kolesa za automobile. V vročih in grozljivo neprijetnih delavnicah se kali kavčuk na besnem ognju kakor jeklo. Hevejina kri, dotlej mehka in odjenljiva, postane prožna. Kolesa se ne boje niti karpatskega kamenja niti ne sibirskih hrap.

V Michelinovi tovarni hodijo nastavljenici s stoparicami v rokah: Michelinova tovarna je organizirana po ameriškem načinu. Sicer si gospod Michelin ni dal obriti brade. Toda to ga ne ovira, da ne bi častil Amerike. Izdaja časnik z naslovom »Blagostanje«. Mister Hoover je postal predsednik Združenih držav zato, ker je bila prav ta beseda njegovo geslo: »Blagostanje«. Gospod Michelin deli svoj časnik zastoj vsem interesentom. Razdeljuje pa tudi ogromne množine knjig: neki ganljiv življenjepis Taylora, poročila o otroških domovih, ki so priključeni k njegovi tovarni, neki slavospev na mir med kapitalisti in delavci. On ni enostavno samo dober tovarnar. Tudi ni igralec kakor gospod Citroën. Je veliki mučenik racionalizacije.

Iz tovarne je priskakljal smešen možiček z mnogimi obroči namesto trebuha. Zahteva: Hitreje! Izdelujte hitreje obroče! Kupujte hitreje automobile! Ali se mar izplača počasi umirati, če moreš hitro umreti, potem ko si se pretegnil pri delu sredi mož s stoparicami in zglednimi otroškimi zavetišči, če moreš umreti na dolgi deželni cesti, če se moreš razpočiti, kakor se razpoči kolesni obroč!

Michelinovi delavci niso nikakoli kuliji. Preje so heveje: treba jih je razumno narezati. Gospod Michelin ustanavlja otroška zavetišča za novo zameno. Posebno rodovitnim družinam izplačuje nagrade. Čim več otrok ima delavec, tem hitreje mora pač delati. Stoparica zaznamuje nove rekorde. Blagostanje gospoda Michelina narašča.

Gospod André Michelin izdaja časopis, vsak dan si izmišlja nove izpopolnitve: še eno minuto je treba pridobiti, še štirideset sekund. Njegov dvojnik se samo smehlja. Dvojnik nima v svoji notranjosti krvi, temveč zrak. Trklja se po cestah. Smehlja se in ta smeh je skrajno sumljiv. Naj se tudi ljudje trkljajo kakor on. Da imajo kri v svoji notranjosti?... To ni važno! Naj se kotale!

Vsak zastanek je tu nemogoč: niti automobili, niti delavci, niti možiček iz kavčuka ne bodo mirovali.

Mogoče premaga često gospoda Michelina utrujenost. Saj nima v svoji notranjosti zraka, marveč živo, tekočo kri. In potem on tudi ni mister Hoover: ima običajno čelo. Toda v Franciji je milijon avtomobilov. Vsak auto požre letno dvajset kil kavčuka. Delavci, podvizajte se! Vi niste kuliji! Vi imate otroška zavetišča. Vi si ne smete dovoliti, da bi začeli zastajati. Vi morate hitreje delati. Lakota ostane povsod lakota: v Indokini in v Auvergnu. Smrt ostane povsod smrt. Delavci hite. Tedaj je ukradel mož iz kavčuka življenju še eno minuto. Automobili hite in možiček hiti. Nosil velika očala. Smehlja se neznosno. V notranjosti je votel. To je nova smrt, brez primitivne kose, brez smešnih staromodnih priveskov, vsa je iz obročev, vsa iz avtomobilskih koles in drvi — sto, dve sto, tri sto kilometrov na uro in se ozira, koga bi mogla pobrati, komu je odbila ura. Je tu, tam, povsod, na vseh plotovih brezskrbne Francije.

6.

Mister Hoover ogleduje zemljevid. Rdečilo se je že davno posušilo. Posušila se je tudi kri. Mister Hoover bi moral biti srečen: sedaj je

predsednik najmogočnejše republike svetá. Vsi državljani si žele, da bi stisnili njegovo široko, sposobno roko. Nemci ga imenujejo »človekoljubnega«: spominjajo se žarke slanine ameriškega komiteja. Zamorci ga imenujejo »Lincolna«: premagal je demokrata Smitha. Ku-klux-klan ga imenuje »dobrega dečka«: je kvekar po rodu. Prohibicionisti ga imenujejo »dobrega Herberta«: saj je vendar za popolno abstinenco. Tiho-tapci ga imenujejo »razumnega možaka«: whisky se je pod njegovim predsedništvom podražil za sto odstotkov. Vsi Amerikanci spoštujejo mistra Hoovra. Proti njemu so samo anarhisti in nepopoljšljivi alkoholi. Mister Hoover bi moral biti srečen.

Toda železno čelo nalaga mnogo dolžnosti. Mister Hoover sedi in premišljuje. Nikaragua se je morala udati. Brazilija je ukročena. Na Filipinih zadeva napreduje. Na Sumatri so nakupili Amerikanci ogromne plantaže. Sedaj so tudi botaniki popustili: razširili so ta prekleti pas. Izkazalo se je, da ni Mehika tako napačna!... V desetih letih bo imela Amerika dovolj kavčuka. Kdo pa more vedeti, če ne bodo prej iznašli umetnega kavčuka? Če si ne bodo izmislili novih metod za premikanje? Deset let! — za Ameriko je to stoletje. Deset let! — za mistra Hoovra pomenjajo starost in memoare. V treh letih bo začelo primanjkovati kavčuka. »Stevensonov načrt« je že odstavljen — ne potrebujejo ga več. Kavčuk bo skrbel sedaj sam zase. Mister Churchill je prekanil mistra Hoovra: rešil je plantaže na Malajskem otočju. In mister Hoover je razjarjen. Njegovo železno čelo se zgubanči v mnoge gube. Čakati mora, čeprav se ne sme čakati, čeprav pomenja za Ameriko čakanje smrti. Rad bi pozabil na kavčuk, rad bi se odpočil, rad bi z užitkom popil kozarec čiste vode in opazoval modro nebo, to edino veselje vseh kvekarjev, toda misli na kavčuk so trdožive, človek se jih ne more iznebiti. Pije vodo — voda diši po ožganem gumiju. Ogleduje nebo — nebo je belo kakor mlečnati sok hevej. Zaspil — zopet sanja faraonove sanje. Mister Hoover šepetne nekaj v spanju, to šepetanje je grenko in večno kakor šelest košatih dreves.

Mister Churchill ima več fantazije. Ni se zaman vojskoval z Buri in slikal heroičnih pokrajin. Toda tudi mister Churchill ni vesel, čeprav je dobil partijo in čeprav ga imenuje mister Davis »rešitelja kavčuka«. Yankeei so se sami lotili zadeve: kmalu bodo imeli lastne plantaže. Nizozemci se morajo v vsem pokoriti Veliki Britaniji. Čemu pa naj sicer bodo tem flegmatičnim pritlikavcem njihove tako zelo bogate kolonije? Nizozemska je neoficijni dominij. Kar se tiče olja, so zastopali Nizozemci koristi Velike Britanije. Pri kavčuku pa so jih ukanili. Posestniki plantaž na Sumatri niso sprejeli »Stevensonovega načrta«. Izkoristili so zastanek, da so se vrinili na ameriški trg. In kar je še slabše: prodali so obsežne nasade Amerikancem. Mister Churchill ni trgovec. Požvižga se na dividende. Toda sedi ob igralni mizi. Tu je vsaka karta dogodek. Nizozemci so mu pokvarili igro. Sedaj se bo zopet kak k e y n e s norčeval iz ekonomskega znanja mistra Churchilla. Z njegovo prebito karto se bodo okoristili liberalci. Zasmehovanja ne more prenesti, med tem pa ljudje ne delajo drugega, kakor da se norčujejo iz njega, iz njegovih vojnih pustolovščin, iz njegovih romanov, iz njegovih načrtov o pomorski vojni, da celo iz njegove kravate. Sedaj se bodo norčevali iz njegove kavčukove politike. Mora dobiti! V treh letih se bodo cene podvojile. V treh letih... In v sedmih? Igra se je vendar šele komaj začela in kart ni mogoče tja vreči, ni mogoče reči, da je čas iti domov, in da bo kmalu

napočilo jutro. Treba je igrati, igrati vse življenje, igrati, čeprav bo gotovo izgubil igro. Preklete karte! Potem je že bolje, pisati romane... Toda ne, njegova dolžnost je, da razmišlja o kavčku. Oprostite — kaj je kavčuk? Radirka v roki umetnika Churchilla? Nepremočljiv površnik potujočega Churchilla? Klistirke, čevlji iz gumija, podplati iz gumija? Neumnost! Kavčuk — to so avtomobili, to so tovarni avtomobili, to so strelski jarki, to je zmaga. Kavčuk imamo mi!...

Toda jutri? Toda Sumatra, Indokina, Brazilija, Filipini? Mister Churchill krčevito zeha. Kako je bled! Kako je utrujen! S takim obrazom stopi proti jutru propadli fanatik na cesto — z revolverjem v žepu ali z veronalnimi tabletami. Zaspiti!... Toda igra se nadaljuje. Nad oceanom plava kavčuk, zmeraj več ga je, imajo ga ti, imajo ga oni, imajo ga vsi. Ali res eksistirajo pokrajine in vina? Svet je napravljen iz kavčuka. Osupljen obtipava mister Churchill svoj telovnik — pogledj si no, šele sedaj je opazil, da ima srce iz kavčuka! Vseeno mu je, kje je — ali desno ali levo, vseeno mu je, proti komu se bojuje. Ne ljubi nikogar in ne veruje v nobeno stvar. Nekaj v njegovih prsih se najprej raztegne, nato se skrči. Domači zdravnik mistra Churchilla imenuje to stvar iz navade: »srce«.

Podnevi so javili mistru Davisu, da je neki kulij poizkusil ukrasti funt kavčuka. Mister Davis je ukazal kaznovati hudodelca s tridesetimi palicami, in sicer krepkimi. Zvečer je igral mister Davis z nekim prijateljem poker. Sedaj je noč in spi. V spanju se zdi neprijeten in grd: velik in porasel z lasmi — vroče je, odeja je zdrknila doli, spi sam v iztegnjeni, prazni hiši. Celu piton je poginil. Mister Davis ima zoprne sanje: njegova Ana ne diši več po glicerinstem milu. Diši skrajno neprijetno. Kakšen duh je že to?... Celu Malajke diše bolje. Z lasmi porasli mož se valja dolgo sem in tja. Ni moči, odkrižati se mu neprijetnega vonja.

»Ana, moja stara prijateljica, oprostite neolikanemu saditelju njegovo neskromnost. Ana, po čem dišite?...«

Ana molči. Samo trese se v zadregi. Mogoče bi rada zardela, a ne more; je popolnoma bela, čezmerno bela. Kakšen gnusen duh! Tako diši mlečnati sok hevej, kadar pokisi v kablčih. Toda to vendar ni sok, to je Ana. Ko je s težavo premagal gnus, se odloči mister Davis, poljubiti Anino roko. Ima moža? Zato pa ima mister Davis vroče srce! Mister Davis zagrabi Anino roko. Roka trzne. Lasasti nagi mož kriči predirljivo. Okrog — vroča noč, azijsko nebo, speči kuliji in stotisoči košatih dreves. Anina roka je prožna in mrzla. To ni človeško meso!...

»Ana, iz česa so vaše roke?«

Ana molči. Molče kuliji in heveje.

Kulij, tisti, ki je dobil trideset krepkih, ne spi. Kašlja in na zemljo, ki dobro pozna belo kri hevej, pada rdeča sluz: kulij ni preje narezoval dreves, vozil je v rikši saditelje na izprehod. Ne more govoriti, samo hrope. Je zelo bolan. Ne, ni bolan, pač pa umira.

Vleče se v svetišče. Tam vidi boga. Bog je iz bron, bog se smehlja mirno in nerazumljivo. Debeli Buddha se smehlja popolnoma natanko tako kakor na francoskih plotovih možiček iz kavčuka. Toda Buddha nikamor ne beži; nepremično sedi v hladnem svetišču, sedi tako leto dni, stoletje, večnost. Pod Buddho stoje besede: »Nekateri bodo prišli k meni po potih junaštva, drugi po potih žrtve, tretji po potih utrujenosti

in po teh potih bodo prišli k meni vsi.« Kulij ne zna brati, toda kulij je zelo truden. Deset let je vozil ljudi in štiri leta je narezoval drevje. Leži pred bogom na zemlji in bog mu obljublja samo eno, ono, kar morejo obljubiti celo debeli bogovi iz bron: velikodušni mir.

Okoli šeleste mehko košata drevesa. Curljajo in šeleste. Tudi ta so utrujena kakor Hoover, kakor Churchill, kakor mister Davis, kakor kuliji, kakor moziček iz kavčuka, kakor vsi ljudje in vsi automobili. Prosijo: »Mir! Mir!« in s svojimi praznimi očmi iz bron gleda trebušasti Buddha v noč, ki ne pozna ne bodočnosti ne preteklosti, gleda s praznimi očmi v prazno noč.

KNJIGE IN KNJIŽNICE

»Cankarjeva družba« je imela svoj občni zbor 11. junija. Iz poročil funkcionarjev Vuka, Štuklja, Čelešnika se je videlo, kako CD napreduje, ker za njo res vsi navdušeno in brezplačno delajo: tako odborniki kakor poverjeniki. Če bi ne bilo tega brezplačnega sodelovanja, družba ne bi mogla izhajati, kajti z dohodki komaj krije neizogibne — tiskarniške stroške.

Kakor po požrtvovalnosti svojih sotrudnikov, se CD odlikuje pred vsemi drugimi književnimi družbami z izdajanjem vsebinsko in zunanje lepih knjig.

Za tekoče leto bo po sklepu občnega zbora CD izdala knjige, ki bodo po svoji lepi vsebini prekašale vse njene dosedaj izdane publikacije. Poleg koledarja bo izšel **Cerkvenikov socialni roman »Orači«**, **Flahertyjev vojni roman »Zver se prebudi«** in zanimiv potopis **»Po solnčni Španiji«** izpod peresa slavnega danskega soc. pisatelja **Martina Andersena-Nexö-ja**.

V novi odbor so bili izvoljeni: predsednik Vuk, tajnik Štukelj, blagajnik Čelešnik, podpredsednika Mlinar in Teplý, gospodar Kralj, odborniki Cerkvenik, Rakovčeva, Jakomin in dr. Jelenc; v nadzorstvo: inž. Likar, Bole, Bricelj in Korimšek.

»Svobodaši«, na delo za »Cankarjevo družbo«!

»Književnik« o »Svobodi«. Hrvaški književni mesečnik »Književnik«, ki izhaja v Zagrebu, prinaša v letošnji 6. številki daljše poročilo o naši reviji. Poročilo pravi, da se naša revija, okrog katere se zbirajo mlajši slovenski knji-

ževniki socialne smeri, zanima ne le za književne, marveč tudi za razne druge kulturne, gospodarske in socialne probleme. »Svoboda« je informativna ne samo za domača, marveč tudi za tuja kulturna vprašanja in je namenjena najširšim slojem. Slede poročila o sotrudnikih in o člankih, ki so bili letos priobčeni.

Stevan Galogaža, Novele. (Zagreb 1931. Naklada »Zvono«). — Znani hrvaški pisatelj, kritik in ideolog je zbral v tej zbirki sedem svojih novel, ki so izšle že preje v raznih revijah. Vse novele se odlikujejo po socialni usmerjenosti; snov jim je zajeta iz življenja raznih slojev. Pisatelj biča v njih socialne krivice. Najboljša novela je »Ona žena sa sela«. Naslovno stran krasi risba Geoga Grosza. — Založba »Zvono« bo izdala letos 10 knjig, med njimi prevode iz sodobne ruske, nemške, francoske, slovenske in ameriške književnosti, med njimi Hugoja, Londona in Sinclaira. V prednaročilu stanejo knjižice skupno 100 Din, vsaka pa 10 Din; v knjigarnah se bodo dobile po 15 Din. —on.

»Unter roten Fahnen« (= Pod rdečimi zastavami). Tako se imenuje brošura, ki jo je spisal predsednik Delavske sportne olimpijade, dr. Julius Deutsch, in ki je izšla v založbi dunajske socialno-demokratske knjižnice v 420.000 izvodih. Pisec nam opisuje v njej razvoj delavskega sporta in zgodovino Delavske sportne internacionale. Brošura je učinkovita propaganda za udeležbo na II. delavski olimpijadi na Dunaju. —on.

Dvoje novih socialnih romanov. U. Sinclair je podaril svetovnemu proletarijatu zopet nov roman, ki nam opisuje v njem v strogo marksističnem duhu dvig in življenje enega izmed 70.000 ameriških milijarderjev. Roman ima v nemškem prevodu naslov »So macht man Dollars« (Izdal: Malik Verlag, Berlin 1931). Po Ameriki in Evropi so razširjene pripovedke, ki vedo povedati, kako si je reven ameriški mladenič s pridnostjo in marljivostjo utrl pot do bogastva in postal vpliven mož, obenem pa tudi ideal vseh drugih mladeničev, ki jim prav tako dišita bogastvo in oblast. — Kakšni pa sta v resnici življenje in dvig takega mladeniča? Jed, glavna oseba v romanu, je sin revnega ameriškega mešetarja in vzraste v najbednejših razmerah sredi divje zapadne ameriške pokrajine. Skozi to pokrajino vozi pacifični ekspres, v njem so elegantne dame in bogati gospodje. Tudi mali, razcapani dečko zahrepeni po luksuzu in spozna, da ga bo mogel doseči le z denarjem, z mnogo denarja. Zato posvete vse svoje misli dolarju. Dolar postane gonilna sila njegovega življenja in spriči nje ohrome vse dobre lastnosti, ki jih je Jedu skušala vcepiti domača vzgoja. Treba je sedaj najti pot do dolarja. Meneč, da je za njegovo pridobivanje potrebna znanost, se vpiše na provincijalno univerzo, kjer pa je kmalu razočaran: profesorji govore pač o angleški književnosti v 18. stol., govore o integralih in drugih takih stvarih, ne govore pa o onem, kar Jeda zanima: kako postane človek bogat. Treba je torej najti drugo pot: treba se je vrniti med bogataše, med one, ki imajo moč v svojih rokah. Jedu se posreči vrniti se kot sluga v bogato družino, ki postane zanj visoka šola, življenska univerza. Tu prisluškuje pri vratih pogovorom o transakcijah, izve za tajnosti poslovnega življenja; ker je pri viru, pri onih, ki odločujejo o dviganju in padanju delnic, začne tudi sam spekulirati. Ko se mu posreči še s prevaro poroka z vnukinjo delodajalca, je narejen mož. Postane posestnik petrolejskih vrelcev in sedaj dela vse ono, kar delajo drugi v enakem položaju: goljufa, izsesava delavce, intrigira in se bori proti drugim družbam, podkupuje časnike in politike in — pšenica gre v klasje. In luksuz? In uživanje? Mirno, udobno uživanje, vožnja v luksuznih vlakih? Vsega tega je prav malo: Jed je postal največji suženj materije. Neprestan mora delati, neprestano biti na oprezu, da ga konkurenčna družba ne ugonobi. Boj, ki napenja živce. In železna logika je: čim več imaš, tem več hočeš imeti. Kaj luksuz, ki se je razkrinkal

kot praznota! Jed stremi sedaj po vladanju. In z istimi sredstvi kakor za bogastvo se bori tudi za vladanje, za moč, za odločevanje. Proti sebi ima i druge bogataše, ki ne marajo vsiljivca, i malo-meščane, ki vidijo v njem pohlepeža. Slednje hitro potolaži; napravi ono, kar napravijo vsi ameriški milijarderji, da potolažijo »vulgus profanum«: začne podpirati univerzo. Ne radi znanosti, temveč radi reklame in zato, da se bo borila proti največjemu Jedovemu sovražniku in sovražniku vseh bogatih, proti nevarnemu »rdečemu nauku«. Jed je sedaj na višku: denar mu leti kar sam od sebe, obenem pa je ljubljenc lahkoverne ameriške publike; njegovo sliko in življenjepis prinašajo vsi ameriški listi — v izpodbudo novim Jedom.

Pred kratkim je izšel krasen socialni roman »Das Totenschiff«, ki ga je spisal B. Traven (Izdala Büchergilde Gutenberg, Berlin 1930). Kaj je mrtvaška ladja? Vsaka paroplovna družba ima nekaj ladij, ki so postale več ali manj nerabne. Povprečen človek bi utegnil sedaj misliti, da družba tako ladjo izranžira ali jo kvečjemu proda kot staro železo. Toda to bi bilo proti vsem osnovnim načelom kapitalističnega sveta, proti načelu profita, ki ga je treba izbiti iz vsega. Tudi iz takele nerabne škatle. Kaj torej stori družba? Najprej poproda vse, česar ladja nujno ne potrebuje: predvsem seveda one stvari, ki so namenjene udobnosti moštva. Nato pošlje ladjo na poslednjo pot: kapitanova naloga je, da najde primeren kraj, kjer buti ladjo ob pečine, da se razbije. Kapitan in nekaj moštva se reši, kurjači in oni, ki so zaposleni v osrčju ladje, poginejo v valovih. Družba dobi izplačano *zavarovalnino* — če bi ladjo izranžirali, bi ta odpadla, in prav za njo gre! — kapitan pa dobi napolnjeno listnico za molk. In moštvo? Kje so oblasti? Tudi za to je poskrbljeno. Na tako ladjo vzamejo le ljudi, ki so brezdomovinci, ki nimajo v redu listin, ki so jih morda izgubili. Nihče se ne briga za nje kakor se nihče ne briga za ljudi v tujskih legijah. In moštvo mrtvaške ladje je — tujska legija na morju.

Življenje in trpljenje na taki ladji nam opisuje Traven. S prepričevalno besedo. Avgijev hlev današnjega sveta je ogromen. Tudi Traven ga pomaga izkopavati. Zato je tvorec novih svetov.

Talpa.

Avstrijski delavski kulturni mesečnik o delih Ivana Cankarja. Glasilo dunajske centrale za delavsko izobrazbo »Die Bildungsarbeit«, o kateri smo govorili v prejšnji številki našega časopisa,

prinaša v junijski številki 1930 oceno nemških prevodov Ivana Cankarja, in sicer »Hiše Marije Pomočnice« in »Hlapca Jerneja«. Pisec F. S. (Franz Senghofer?) navaja precej obširno vsebino obeh knjig, nato pa prav dobro karakterizira Cankarja kot človeka in pisatelja. V oceni »Hiše Marije Pomočnice« pravi kritik med drugim: »Kar napravijo ljudje grehov proti božjim zapovedim, ne ostanejo v srcu kot teman madež in ne tlačijo nikogar; ako pa ne srečajo svojih sobratov v ljubezni, so priklicali s tem nase smrtni greh, ki ne da vesti miru. To je globoko versko naziranje tega plemeničega človeka in pomembnega pesnika.« O »Hlapcu Jerneju« pa pravi: »To je fina socialna povest iz življenja zatiranega slovenskega ljudstva in nudi v njegovo dušo neprekosljiv pogled. Ivan Cankar izhaja sam iz globin slovenskega kmečkega proletarijata in tudi ostale povesti, ki so v knjigi, kažejo otroško preprosto, z mistiko in otožnostjo prežeto duševnost slovenskega naroda. Vsaka novela, pa naj obravnava božje služabnike, revne ljudi ali živali, je klic po človečanstvu. Knjiga, ki je polna vere, je obtožba proti redu, ki so ga ustvarili ljudje in ga bog ni hotel.« —on.

France Bevk, Človek proti človeku. (Gorica 1930. Izdala in založila književna zadruga »Goriška Matica«, Str. 336.) France Bevk je prav plodovit pisatelj. Seveda niso vsi njegovi romani na višku, toda marsikatera njegove stvari se lepočitajo. »Človek proti človeku« je zgodovinska povest iz Furlanije in obravnava boje med furlanskimi vitezi in videmskim patrijarhom. Pisatelj prav dobro opisuje življenje vitezov, hlapcev in galjotov ter strašno trpljenje tlačanov, sužnjev in podložnih kmetov, pustošenje kuge in samolastnost vitezov in patrijarhov. Prav ko sem čital poglavje o grozodejstvih, ki so jih počeli oglejski patrijarhi, je prinašal neki ljublj. dnevnik poročila o »vandalstvih v Španiji«. Reči moram, da ta poročila niso napra-

vila name prav nobenega vtisa v primeri s popisom grozodejstev cerkvenih oblasti v 14. stol. na Videmskem. In že je bilo tako strašno že na Videmskem, kako hudo je moralo biti šele na Španskem, v domovini inkvizicije... Ali ni morda današnje početje Špancev samo reakcija na stoletno trpljenje? Pa to le mimogrede! Knjigo, ki jo toplo priporočamo, krasi nekaj slik, ki ilustrirajo dobro, ki se v njej dejanje vrši; slike so prerisane po starih minijaturah iz 14. stol.

—on—

Jon Svensson, Prigode malega Nonnija. (Zbirka mladinskih spisov. Z avtorjevim dovoljenjem prevedel dr. Joža Lovrenčič. Izdala Jugoslovanska knjigarica v Ljubljani 1931. Str. 187.) — V tej mladinski knjižici so prevedene tri povesti oz. prigode islandskega dečka Nonnija, ki jih je napisal nemški pisatelj Svensson. Zgodbice se odlikujejo po lepih opisih narave. Knjižico krasi šest celostranskih slik in jo priporočamo našim podružnicam v nabavo. Otroci jo bodo radi čitali.

—on—

Knjižnice na avtomobilih. V Frankfurtu ob Meni so organizirali posebne knjižnice na avtomobilih, ki prihajajo v predmestja in za mal denar izposojajo knjige delavcem. Na ta način si prihranijo delavci daleko pot v središče. Zanimivo je, da si delavstvo, ki je v Frankfurtu zelo zavedno, izposoja predvsem socialne pisatelje, med njimi zlasti Jacka Londona. En avtomobil ima 2000 knjig; od l. 1929. je bilo skupno izposojenih okrog 50.000 knjig.

—on—

Popravek. V 6. števil. našega časopisa na str. 233. je izpadlo pri poročilu o knjižnici Prosvetne Matice J. S. Z. nekaj vrstic. Zato popravite v drugem stolpcu za 7. vrsto od zgoraj: »... v Molekovem prevodu. Str. 96. — Kot V. zv. knjižnice pa je izšla II. izdaja Aleksandra Neverova, Taškent, kruha bogato mesto v prevodu Ivana Vuka, ki jo je izdala v prvi izdaji »Svoboda.«

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

Važna navodila vsem udeležencem dunajske olimpiade.

Ponovno opozarjamo vse prijavitelce, da si preskrbijo **potni list**. Ne odlašajte vendar na zadnji dan zadeve, ki je danes najvažnejša za človeka, ki po tuje v inozemstvo!

Avstrijski vizum ni potreben. Zadošča Festausweis (legitimacija za olimpiado).

Vožnja po naših železnicah s potniškim in brzim vlakom v vseh razredih je do Špilja **polovična** za vsakega, ki ima na Festausweisu potrdilo olimpijskega

odbora »Svobode« in za nazaj potrdilo dunajskega olimp. odbora, da je res bil na olimpiadi, ter pravilen potni list. **Kupite celo karto do Špilja**, dajte jo na zadnji strani **žigosati z žigom odhodne postaje!** Taka karta velja od 15. julija do 5. avgusta. To odredbo je izdalo ministristvo za promet 27. maja 1931 pod MS br. 13.826-31.

Vožnja po Avstriji je znižana za 25%. Karto do Dunaja kupite torej na prvi avstrijski postaji.

Festausweise z navedbo prenočišča, vodiča po Dunaju itd. dobé po pošti vsi, ki so se pravočasno prijavili. Za zamudnike še ni odgovora z Dunaja.

S katerim vlakom bo večina odpotovala, bomo javili vsem prijavljencem hkrati z dostavo vseh potrebnih tiskovin.

K že objavljenemu sporedu olimpiade pripominjamo še to, da bo **jugoslovansko nogometno moštvo**, ki ga vodi sarajevski »Hajduk«, nastopilo v prvi izbirni tekmi s **Francijo** v četrtek, 23. julija, ob 15.30 na Robert Blum-igrišču.

Centrala »Svobode«.

»Svoboda« v **Guštanju**. Šele letos je bilo zopet obnovljeno delo v »Svobodi« v Guštanju in že ima preko 30 članov. Tamburaši pridno vadijo in se pripravljajo na koncert. Tudi dramatični odsek razmišlja o svojem novem delu. Knjižnica uspeva pod vodstvom s. Čopa. Morda bodo letos prirejene še kake druge prireditve, da delavstvo pokaže, kaj je in kaj hoče biti. Pristopite vsi do zadnjega v »Svobodo« in pridno čitajte njegovo glasilo!

»Svoboda« v **Gorjah pri Bledu** proda dobro ohranjene inštrumente za kompleten tamburaški zbor. Interesenti naj pišejo na centralo »Svobode«.

Počitnice delavskih otrok. Strokovna komisija in Zveza delavskih žena in deklet v Ljubljani sta osnovali poseben odsek za organiziranje otroških kolonij med šolskimi počitnicami. S tem bi se nudil delavskim otrokom prijeten odih, razvedrilo in bivanje v naravi. Preskrbljeno je že vse glede prenočišč, hrane, izletov, kovanja in vodstva takih kolonij v Kranjski gori in v Šoštanju. Kolonija se ustanovi, če se zbere najmanj 20 otrok. Za dobo treh tednov je treba poleg perila in pritiklin prispevati za vsakega otroka Din 200.— To akcijo pozdravljamo najtopleje in upamo, da bo uspešna. Za zgled nam je lahko že lansko taborenje v Mostecu (gl. koledar

Cankarjeve družbe), ali pa taborenja delavskih otrok iz Nemčije (glej članek Otroške republike v Nemčiji v »Svobodi« l. 1930. str. 222). Polagama bomo tudi našo mladino osvobodili od tujih vplivov in slabega zraka.

»**Detoljub**« v **Mariboru**. »Detoljub«, organizacija za delavsko vzgojo otrok, deluje v Mariboru po zgledu avstrijskih »Kinderfreundov«. Na zadnjem občnem zboru je poročal s. Pelikan o delu. Mladim varovancem se ne nudijo le igre in zabave, marveč se jih skuša tudi vzgojiti. Društvo polaga veliko pažnjo na vzgojo značajev, obenem pa pomaga otrokom tudi pri učenju. Društvo skuša navezati stike s starši in učitelji, kar se je lani popolnoma posrečilo; tudi učiteljstvo je pokazalo razumevanje za društvene težnje. Za vzgojo dece, ki še ne hodi v šolo, je uredilo društvo popolno šolo po Montessorovem sistemu; uspehi se bodo pokazali šele letos. Prirejani so bili številni izleti, otroci so gojili igro in petje, ustanovljen je bil tudi lastni orkester. Tudi za sportno udejstvovanje je bil določen čas. Društvo si je nabavilo gugalnice in vrtiljak, da priskrbi otrokom čim več razvedrila. Med odmori so otroci debatirali o društvenem delu. Pri volitvah je bil izvoljen stari odbor, po občnem zboru pa je imel s. Pelikan predavanje o moderni vzgoji, ki temelji na zaupanju in odklanja vsa strahovalna sredstva.

—on—

III. kongres Zveze delavskih kulturnih in sportnih društev za Bosno in Hercegovino se je vršil 12. aprila t. l. v Sarajevu. Zastopanih je bilo 10 društev s 26 delegati, dočim 4 podružnice niso poslale delegatov. Zveza podpira denarno podružnice, prireja predavanja (10 za odrasle in 6 za otroke), zgradila je v Sarajevu stadijon, je članica »Delovne zajednice« in izdaja mesečnik »Snago«, ki izhaja že četrto leto. V novi odbor so bili izvoljeni sledeči sodrugi: predsednik Ivan Unger, podpredsednik Anton Južnič, tajnik Mirko Fatur, blagajnik Ivan Kurtović, upravnik stadijona v Sarajevu Franjo Raušer, odbornika Josip Pastorek in Petar Rajković; namestniki: Milentije Milojevič, Rajko Žimra, Alojz Stanarevič, Mato Mandić (Banja Luka) in Ivan Majer (Tuzla). V nadzorstvo so bili izvoljeni: Anton Veroneze, Milodrag Pero in Bakarić Slavko; namestniki: Vitković Djuro, Ljudevit Kelenc in Alojz Dodik (Vereš).

DELAVSKA PESEM IN GLASBA

Za koncentracijo in poduhovljenje delavskih pevskih društev.

Avstrijska delavska pevska zveza izdaja kot svoje glasilo »Oesterreichische Arbeiter-Sängerzeitung«. V letniku 1929. je izšel v tem glasilu članek, ki ga je spisal zvezni funkcionar Josip Mayer. Radi aktualnosti priobčujemo spodaj nekaj misli iz tega članka, kajti razmere, ki jih pisec graja, vladajo tudi pri nas, zlasti pa v **Mariboru**. Prav v Mariboru je namreč nekaj majhnih del. pev. društev, ki sama zase ne morejo nuditi ničesar, ki bi pa marsikaj mogla doseči, če bi iz vseh teh društev nastalo samo eno. Potem bi se dvignila tudi umetniška višina, ki jo danes zaman iščeš po razcepljenih delavskih pevskih društvih. S. Mayer pravi:

Danes velja samo delavec in pevec in pri njem zopet zmožnost in masa! Vsa takozvana poklicna pevska društva (kovinarji, živilci, grafičarji, železničarji, zasebni namesčenci) in kakor se še drugače imenujejo, so izgubila vsak pomen. Kajti kovinar, pek, železničar itd. so vsi delavci in bi morali imeti vsi isti cilj, iste interese, iste ideale. Zakaj ravno v delavskih kulturnih organizacijah, predvsem v pevskih, ta malenkostni separatizem, to strogo oddeljeno cunftlarstvo, skrbno razdeljeno po raznih poklicih, po branžah — ta razcepljenost?

Proč z napačno razumevanimi tradicijami in s srednješkimi predsodki! Vsa delavska pevska društva naj se združijo v velika, zmožna glasovna telesa. Sredi našega velikega, poduhovljenega, vzgledno organiziranega pokreta stoji danes še posamezna delavska pevska društva na oni stopnji, na kateri so se nahajala kot predhodnik ideje socijalizma v 90. letih.

Delavci-pevci, sodrugi, ali ne občutite kot sramoto, da danes v rdečem Dunaju, ki služi vsemu svetu za vzgled, v tem Dunaju, kjer je vsak peti prebivalec organiziran pri nas — da tukaj nasproti meščanskim pevskim društvom, kakor so Männergesangsverein, Schubertbund, Philharmonie itd., ne moremo postaviti enakovrednih pevskih združenj? O umetni-

ški enakovrednosti sploh ne govorim, menim samo količinsko, po številu članstva enakovredne. Ali ni že skrajni čas, da se končno prilagodimo svojemu velikemu pokretu in merimo z njim korake v velikem kulturnem in osvobodilnem boju? Proč z dosedanjjo ferajnsmajerijo, z našim cunftlarstvom in z branžami! Ustvarimo velike, delazmožne okrožne pevske enote. Vsi v to okrožno delavsko pevsko enoto! Ne zato, ker tako želi zvezno predsedstvo in ker je zvezin kongres tako sklenil. Ne, iz svobodnega in premišljenega spoznanja, da si bo do le na ta način mogla delavska pevska društva priboriti svoj prostor in ugled med svetom, ki jim z ozirom na njih številčno in politično moč pripada. Tudi razcepljenost po posameznih pevovodjih (zborovska društva) je napačna in škodljiva. Vsak pevovodja je nadomestljiv in osebni odnos pevca do pevovodje in obratno je le že davno preživeta domišljija iz časov pivskih omizij. Tudi medsebojne simpatije in poznanstva med pevci, vključno pevovodje, so samo prehodnega značaja. Po šestmesečnem sožitju in sodelovanju v velikem okrožnem društvu se boš ravno tako vživel in se seznanil kakor v prejšnjem starem, majhnem društvu. Samo s tem razločkom, da pridobiš oni višji občutek samozavesti, da sodeluješ v velikem umetniškem združenju, ki brez strahu in bojazni lahko povsod nastopi in se pokaže in ki je doraslo vsem zahtevam z ozirom na umetniške zmožnosti. Spomnimo se našega velikega pesnika Fr. Schillerja, ki je zapisal: »Vedno k celoti si prizadevaj; če sam pa ne moreš postati celota, služiš kot člen ji lahko, ko si priključil se k nji!« — To je ono veliko spoznanje, ki nam je potrebno, da moremo častno in smotreno služiti svoji ideji koš delavski pevci.

Drugo, ne manj važno vprašanje delavskega petja je poduhovljenje pevcev. Ne gre zato, da naj bo vsak pevec muzikalični čudež. Danes se nam upravičeno predbaciva, da smo mi pevci največkrat muzikalični analfabeti. Sicer ni neobhodno potrebno, da mora vsak posamezni znati kar z not peti. To bi bila seveda lepa, idealna in tudi potrebna po-

gojnost za člana pevskega društva. A tu je potrebno (vsaj moralo bi danes že biti tako), da šola izvrši predpriprave in da mladim ljudem vlije v glave najosnovnejše pojme o petju in čitanju not. Mi pa moremo računati samo z dejstvi, z materijalom, kakršnega imamo, in brez navedenih idealnih pogojev moramo skušati ustvariti kaj velikega, umetniškega. To je mogoče, če se vsak pevec potruди in se skuša vživeti v kompozicijo, ki jo naj poje. Pevec mora pri petju malo več misliti, ne samo, da to, kar mu pevovodja po glasovirju neštetokrat v ušesa zabija, brez globljega preudarka za njim jeclja, ali pa, kar se še pogosteje dogaja, — kadar že gre —, z vso močjo, brez vsakega sočustvovanja in globljega doživljanja, z brezobzirno enakomernostjo in iz vseh pljuč izkriči. Komponist se trudi, da spravi melodijo z besedilom v popolno soglasje, da muzikalično ilustrira, kar nam je pesnik hotel povedati. Pevec mora skušati to sodoživeti. K temu pa je potrebno poduhovljenje samega sebe! Posebno še za delavske pevce! In kdor tak zbor, tako pesem, tako muzikalično delo sodoživi, soobčuti in skuša zopet podati in je z razumom, s srcem in z glasom pri petju, se sme imenovati pevca. Tak pevec pa tudi sam občuti ginjenost in veselje pri petju, pri vsaki lepi pesmi, ki se jo nauči. Za takega je vsaka pevska vaja radostno doživljanje. Samo tak pevec je pa tudi zvest član društva. Za takega je petje življenska in kulturna potreba. Ker s petjem se oplemeniti tudi duh, čustvovanje in značaj človeka. — Pravi pevci so vedno idealisti. Vendar pri vsej predaji, požrtvovalnosti in razumevanju posameznika se more prepričevalen uspeh doseči samo z velikimi, mogočnimi zbori. Kar naj na maso vpliva, mora masa izvršiti. **Delavski pevci, združimo se! Proč z vsemi malenkostnimi poklicnimi razlikami! »Delavec« je častni naslov povsod in vsikdar, Združimo se v velika okrožna društva! V vsakem kraju naj bo samo eno delavsko pevsko društvo.** Napravimo enkrat začetek. — Ustvarimo končno sami, iz svobodnega, razumnega in sodobnega spoznanja temelje za davno dozoreli razvoj, naprej in navzgor delavskega petja, med nami in krog nas! Zaobljubimo se vsi, da bomo naše kulturne organizacije tako izgradili in s pristnim pevskim duhom navdahnili, da bomo sposobni in vredni, zavzemati svoj prostor v veliki in mogočni stavbi internacionalnega delavskega gibanja, kakor tudi, da kot »pevci delas«, zavzamemo častno mesto v kulturnem in duševnem življenju našega ožjega naroda, ki nam po vsej pravici gre.«

T. M.

Pevci in otvoritve zborovanj. Nekatero naše podružnice (n. pr. jeseniška) imajo lepo navado, da nastopi takoj po otvoritvi občnega zbora ali članskega zborovanja pevski odsek in zapoje delavsko himno. Prav nič napačno bi ne bilo, če bi naša pevska podzveza to navado uzakonila: pred vsakim zborovanjem naj bi zmeraj pevski odsek zapel našo himno; na ta način pridobi zborovanje mnogo na resnosti in tudi razpoloženje je bolj svečanostno. Dobro bi bilo, da bi se na sličen način otvarjala tudi zborovanja strokovnih organizacij; vsaka strokovna organizacija naj bi zaio poprosila pevski odsek »Svobode« iz svojega kraja za sodelovanje. Na ta način bi se vez med strokovnimi in kulturnimi organizacijami še bolj poglobila, koristi pa bi imeli od tega obe organizaciji.

—on—

Nagrobnice in naši pevski zbori. Naši pevski zbori imajo često žalostno dolžnost, da morajo spremiti svojega člana ali sploh profetarca k zadnjemu počitku. Na domu ali pa ob grobu se poslove od svojega sodruga z žalno pesmijo. Toda ta žalna pesem je često taka, da prav nič ne ustreza svetovnemu nazoru nas vseh niti ne umrlega. **Pesmi, kakor »Blagor mi, ki se spočije«, ali pa »Človek, glej...« niso prav nič na mestu, da se pojo na grobu marksista, zato jih je treba odločno zavreči.** Ako že drugih ne znate, zapojte »Vigred«, »Zbuje-nje duhov« ali pa magari »Zagorske zvonove«. Tudi centrala »Svobode« je izdala pred leti nekaj nagrobnic, kakor »Mirno spavaj...« in »Žalno koračnico« (Vas, žrtve nesmrtné...). Prvo brez skrbi lahko pojete. Partiture se dobe v našem tajništvu (Ljubljana, Poštni predal 290). **Bodimo vsepovsod dosledni!**

—on—

Moški zbor »Svobode« Celje se je polnoštevilno odzval vabilu sodrugov v Libojah, ki so priredili velik pevski koncert v nedeljo, 31. maja, v mili svobodni naravi ob dokaj naklonjenem nebu.

Oživljajoče se buji vsa narava z brstenjem, enako z njo ljudje in kraji, kot so zelo prijetne Liboje, ki čutijo v svoji proletarski zavesti, da se brez društvenega kulturnega gibanja in svobodnega udejstvovanja v javnosti ne da več životariti.

Zasnovali so si možje možnost in klene volje ustanoviti pod okriljem »Del. tel. in kult. zveze Svoboda« — svojo podružnico in seve tudi pevski odsek, ki se je dobro izkazal že s prvim nastopom.

Kažejo se vidni znaki, da kmalu zaplovemo s pomlajenimi močmi v dobo prerodenja in spoznanja prave človeške kulture. Naprej, z veselo dušo — če tud' v trpljenju! —

V. Fric.

DRAMATIKA

Senovo pri Rajhenburgu.

V februarju letošnjega leta je tukajšnja podružnica »Svobode« ustanovila dramski pododsek, ki je nastopil v tej sezoni z dvema ljudskima igrama, in sicer: 1. marca s Petrovičevo šaloigro v 3 dejanjih »Vozel«, ki je razvedrila željno občinstvo užgala, za kar so igralci v polni meri poskrbeli. — V vlogah so nastopali sledeči ss.: Štefan Vujič (Zupanc), Ranka (Sinkovičeva), Bojka (Cilinškova), Mitar (Košir), Marta (Mlakarjeva) in Periša (Cilinšek).

Ker je že prvo igro Delavski oder dobro odigral, si je s tem utrl pot ter si nastudiral za nedeljo 17. maja znano lepo delo Manice Komanove »Prisega o polnoči« v 4 dejanjih. Igra je bila mojstrsko absolvirana. Pokazala je sliko podeželske tragedije, plod meščanske kulture, ki se naravnim putem umika novi, boljši družbi. Igro je režiral s. Baraga. — Delavsko godbo, ki je med »ori« zabavala občinstvo, je dirigiral s. Kralj. — Priznati je treba brez laskanja, da so igralci rešili svoje vloge tako originalno, nad vse pričakovanje dobro in zaslužijo vse priznanje.

Marka, cigana, je s. Cilinšek z veliko voljo podal ter zadivil občinstvo s svojo kitaro in cigansko himno. Koritnika (Zupanc) v originalni sliki podeželskega proletarca. Požar (Košir) je bil simpatična figura starca-dobričine in je ugajalo njegovo gorenjsko narečje. — Občinstvo je užgala s. Cilinškova v vlogi stare ciganke Selme in pozneje Lovrinke, dočim je v vlogi Neže spravila gledalce v jok. (Razumljivo je, bi rekel kritik: »to pa ne gre«, da bi ena oseba nastopala v treh vlogah. — Mučno je bilo igralki sami le v maskiranju, dočim pa je v vlogah bila neopazna kot ena in ista oseba. Op. pisca.) Velik talent je pokazal s. Ajdenik v vlogi kmeta Mraka. Njegov nastop je tre-

ba tem bolj ceniti, ker je to pot prvič imel priliko pokazati se na odru. — Imponiral je nastop s. Sinkovičeve v vlogi Anke, ki je postavila na oder zavestno kmečko hčer in je bila na višku zlasti v III. dejanju, ko je v svoji usodi — vzgoje, pestila očeta Koritnika v molčečnosti. — Izvrstno je zabaval občinstvo kmet Košir (Demšar) s svojim pripovedovanjem o »arcnijah«. — Kmet Marinovec (Rihter) je preveč deklamatorsko nastopal in premalo glasen. — Srčkan je bil v vlogi Albinčka 11letni Dolfi Petretič. Stari materi Neži (Omrazo Ani) se niti ni poznalo, da je nastopala v svoji prvi vlogi. Francica, Manica in Jerica ter mlada ciganka so bile srčkane in fantje, njihovi partnerji nadvse korajžni dečki. — Kmet Čizman (Golob) je bil zelo lep svat, samo premalo glasen. Ankin mož Pavle je z veliko vnemo rešil svojo vlogo. — Občinstvo je burno aplavdiralo in s tem dokazalo, da ni bil trud marljivih igralcev zaman. —

Moralni, kakor tudi gmotni uspeh obeh iger je bil nadvse zadovoljiv. — Veseli nas in smo ponosni, ker smo Svobodaši prvi v tem kraju, ki orjemo ledino na polju kulture, kljub vsem zavistim drugih društev, ki nam pritajeno zamerjajo, sami pa ne znajo in ne morejo ustvarjati. — V spominu so nam še žalostni časi, ko so še pred nekaj leti vršili v tem kraju kulturo nahujskani junaki pod patronanco velemož, nekdanjih »izvoljenih bogov«, s štefani vina in pretepaštvom tako, da so skoro vsako nedeljo imeli zdravniki in bolnice — opravka. Ti časi so za nami in tega zavedno delavstvo ne bo nikdar več dopustilo, ker se zaveda, da duhovno izobražen delavec predstavlja ono veliko silo, s katero morajo računati vsi.

Mi gremo v duhu časa naprej, ker imamo hotenje in železno energijo in se ne plašimo — bodočnosti! —IB—

Ali so Tvoji znanci in prijatelji že vsi člani »Svobode«?

PRIJATELJ PRIRODE

»Prijatelj Prirode« v Trbovljah. Leto dni je preteklo, odkar smo se prvič sestali s člani »Prijateljev Prirode«. Že prej so nekateri posvetili ves prosti čas turistiki, a vendar do pravega razmaha le ni prišlo. Šele, ko smo spoznali ustroj delavskega turističnega društva »Prijatelja Prirode«, smo začeli intenzivno delati v tem smislu. V začetku so delavci gledali vse gibanje bolj od strani, ali kmalu so spoznali, da spadajo k njemu. Mnogo so k temu pripomogli sodrug iz Zagreba, Maribora, Ljubljane in Hrastnika, ki so nam pokazali, kako naj delavec izkoristi svoj prosti čas. Priredili smo izlet za izletom. Pri vsakem izletu smo pridobili novih članov in somišljenikov. Še večjega pomena kakor število je dejstvo, da smo priredili večino izletov skupno z drugimi, večinoma s Hrastničani in Zagrebčani. Pri tem se je videlo, da solidarnost med delavci še ni popolnoma zamrla. Od prvega izleta dne 23. II. 1930 pa do 3. V. t. l. smo priredili skupno 55 izletov, od teh je bilo 14 smučarskih. Ker se vršijo vsi izleti brez uživanja alkohola, smo napravili že s tem en korak naprej. Kljub hudi krizi, ki vlada v naših revirjih že poldrugo leto, napredujemo stalno na članstvu in na ugledu med delavstvom. V nedeljo 3. maja t. l. smo imeli I. redni občni zbor, ki so se ga udeležili sodrug iz Zagreba in Hrastnika ter zastopnik iz Maribora. Zbor so pozdravili s. Füzy za centralo in podružnico Zagreb, s. Brosche za Maribor in s. Kosmos za Hrastnik. Ljubljana je poslala brzojavko. Funkcionarji so podali svoja poročila. Novi odbor: predsednik s. Leopold Majdič, tajnik s. Jože Tanc, blagajnik s. E. Jurjevec in načelnik vodnikov s. Jože Kralj. Po občnem zboru je bilo slikanje, nato izlet vseh na Mrzlico (1100 m) s povratkom na Hrastnik. »Prijatelj Prirode« pridobivajo tal. Le zdravi in zavvedni proletarci, ki se krepijo v svojem prostem času v prosti naravi, bodo znali pridobiti ljudstvu ono moč in ugled, ki mu po vsej pravici pripada. Torej na delo! Ven v pristo naravo! Bodočnost je naša. M.

»Prijatelj Prirode« na Jesenicah. Namesto 26. aprila t. l., kakor smo prvotno nameravali, smo ustanovili podružnico »Prijateljev Prirode« na Jesenicah dne 31. maja. Odobritev pravil se je malce zavlekla. Na ustanovnem občnem zboru je bil izvoljen sledeči odbor:

Jeram Jurij, Jesenice; Žumer Franc, Javornik; Stražišar Polde, Jesenice; Toman Franc, Jesenice; Vodnov Jakob, Gorje pri Bledu; Tone Čufar, Jesenice; Gregorčič Jože, Jesenice. Na ustanovnem občnem zboru sta bila navzoča ss. Weis, predsednik zagrebške centrale, in dr. Tuma za ljubljansko podružnico. Oba sta nas s svojima pozdravoma in govornoma bodrila in navdušila. Članov imamo že 50. Novi se prijavljajo lahko v Delav. domu pri sodružici Hermini Potiskovi, knjigovodkinji Konz. društva. O Binkoštih smo sprejeli 40 zagrebških sodrugov »Prijateljev Prirode«, ki so bili na Golici in na Bledu, 7. junija smo priredili prvi izlet k Peričniku, ki je kljub slabemu vremenu sijajno uspel. Udeležilo se ga je do 200 sodrugov. Tudi 14. junija t. l. smo se udeležili snidenja z avstrijskimi sodrugmi na Stolu. Tako delamo prav lepo. Nabavili smo si 84 odej, da bomo lahko sodrugi, ki nas obiščejo, dostojno prenočili. Na zborovanju kovinarjev smo nabrali zanje 900 D. Na ustanovnem občnem zboru smo osnovali tudi izletniški fond, v katerega so navzoči dali precejšen osnovni kapital. Vsem darovalcem in onim, ki so nas ob ustanovitvi pozdravili, se lepo zahvaljujemo. »Prijateljem Prirode« pa Svobodna gora!

»Prijatelj Prirode« iz Ljubljane, Jesenic, Trbovelj, Hrastnika, Zagreba in iz Avstrije so priredili 14. junija skupni izlet na 2236 m visoki Stol. Zbralo se jih je nad dvesto.

»Prijatelj Prirode« na Dunaju. — Koncem aprila se je vršil povsod velik propagandni teden za delavski sport, zlasti pa za »Prijatelja Prirode«. Višek vseh manifestacij je bil zbor dunajskih »Prijateljev Prirode«. Predsednik sodrug Hapisch je podal poročilo o delovanju društva v minulem letu. Na Dunaju je 117 podružnic; novih članov je pristopilo 900 in v vsem prednjačijo železničarji, katerih skupina je največja. Društvo ima celo vrsto odsekov: zimskih sportnikov, fotoamaterjev, hribolazcev in akademsko skupino, ki ima 1000 članov, dalje alpince, ki so ponos društva in ki so s svojo kavkaško ekspedicijo pokazali svetu, kaj vse lahko proletarec doseže. Dunajska deželna skupina »Prijateljev Prirode« je imela lani skupno 63.899 članov in je potemtakem največja krajevna skupina cele Internacionale

ČITAJTE „DELAVSKO POLITIKO“

„NAROČA SE /
M A R I B O R
POŠTNI PREDAL 22“

»Prijatelj Prirode«. Mnogo pozornosti posveča društvo tudi mladini.

Mednarodna proslava »Prijatelj Prirode«. Osrednji odbor turističnega društva »Prijatelj Prirode« je določil, da se bo vršila o priliki II. delavske olimpijade na Dunaju dne 25. julija t. l.

mednarodna ura, ki bo posvečena »Prijatelju Prirode! Ta prireditev naj bi imela agitacijski namen in bi naj demonstrirala tesno zvezo z delavsko olimpijado. Taka ura se bo na ta dan vršila po vseh državah in v vseh podružničnih delavskih turističnih društev.

PO SVETU.

Socialistično kino-centralo je ustanovila socialistična delavska stranka v Belgiji. Ta centrala je bila organizirana v obliki zadruga v maju 1930. Podpisani deležni kapital znaša 55.000 frankov in poročilo kino-predstave pravi: 10 delavskih izobraževalnih odsekov si dobavlja svoje filme od nas. Centrala je kupila ali pa najela za vse socialistične kinematografe dva velika in več malih filmov.

Delavska fotoamaterska zveza v Nemčiji je razpisala v zadnji številki lista »Das Neue Bild« tekmovanje v izdelavi slik s 30 nagradami v skupnem znesku 200 RM. 50 izvrstnih slik v tem zvezku so napravili izključno delavci, člani te zveze. So dokaz za živahno delovanje v fotoamaterskih odsekih. Razveseljivo je, da je ta lepi list posvetil svoje strani delavskemu gibanju. Lahko se ga naroči za Din 5.60 mesečno pri založbi, Berlin S 42.

Nesrečen konec kulturne prireditve francoskega delavstva. Dne 14. junija tl. so priredile delavske socialistične organizacije iz Nantesa v severozapadni Franciji izlet na morski otok, ki leži ob ustju reke Loire, nedaleč St. Lazaira v morju. Izleta se je udeležilo okrog 500 delavcev in delavk, predvsem članov tamošnjega socialističnega konzumnega društva. Na povratku je mali parnik »St. Philibert«, s katerim so se izletniki vozili, zalotil vihar; na parniku je nastalo vznemirjenje in vsled prenatrpanosti se je parnik prevrnil ter pokopal vse potnike. Krog 10 izletnikov se je rešilo, 511 pa jih je našlo smrt v valovih. Vsi mrtvi so bili socialisti. Ves

svet je pretresla ta vest, zlasti pa delavske organizacije. Zvezi franc. konz. društev je poslala naša Zveza gospod. zadrug za Jugoslavijo kot osrednja zveza vseh delavskih zadrug Jugoslavije sožalno pismo. Tudi ta beležka naj služi počastitvi spomina nesrečnežev.

Konferenca o mednarodnih združnih vzgojnih vprašanjih. Ker je bila prva združna vzgojna konferenca, ki se je vršila v avgustu 1930 na Dunaju, zelo uspešna, se vrši 18. julija t. l. že druga konferenca o vprašanjih mednarodne združne vzgoje v združnem seminarju v Freidorfu pri Bazlu (Švica). Osnovo za razgovor bo tvorilo poročilo v združnem vzgojnem delovanju v posameznih državah.

Oficelni vodnik po Dunaju. Oficelni vodnik po Dunaju, ki ga bodo prejeli vsi udeleženci olimpiade in ki je plačan že s prijavnino, bo obsegal 80 strani. Vseboval bo točen program in navodila za udeležence ter točne načrte mesta s slavnostnim ozemljem. Naklada bo znašala 80.000.

Delavska olimpiada v zvočnem filmu. O Delavski olimpiadi bo izdelan velik zvočni film, na katerega opozarjamo naše organizacije, zlasti pa naša delavska kinopodjetja.

Listnica uredništva. — V uredništvu čaka še mnogo gradiva na objavo. Kar je dobrega, pride vse na vrsto. Zato potrpite vsi prizadeti. »Kaj je marksizem« — se bo nadaljeval v prihodnji številki.

Uredništvo.

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon šte. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Delavskim knjižnicam nudi pri večjem naročilu znaten popust.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potrebščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood**. Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna specialna popravilnica za pisalne, računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! **Cene nizke!** Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 6. Telefon šte. 2980.

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica šte. 3

je največja regulativna hranilnica v Jugoslaviji

Ima vlog nad 430,000.000 Din.

Za vse vloge jamči ljubljanska mestna občina z vsem svojim premoženjem in z davčno močjo.

Vloge se sprejemajo na knjižice in na tekoči račun. Naložbe proti odpovedi se obrestujejo po dogovoru kar najbolj ugodno.

Posojila se dovoljujejo na posestva, menice in vrednostne papirje čim najceneje.

Za male trgovce in obrtnike obstoji pri hranilnici kreditno društvo, za pupilarne naložbe pa sodni depozitni oddelek.

Za varčevanje mladine izdaja domače hranilnike, za pošiljanje denarja po pošti pa svoje položnice.

Telefon št. 2016 in 2616.

Poštni čekovni račun št. 10533.

Uradne ure za stranke so od 8. do 12. in pol.